

Opschaling van het e-Portfolio: voor wie van bergen, dalen en klimmen houdt

Marion Keiren (HAN, redactie en samenstelling)
SURF werkgroep Opschaling Portfolio, maart 2010

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Een veelkleurig en polymorf plaatje bij Avans	6
2.1	Introductie	6
2.2	De implementatiestrategie	6
2.3	De onderwijskundige visie	7
2.4	Applicatiekeuze	7
2.5	Techniek	8
2.6	Functioneel beheer	8
2.7	Professionalisering en training van gebruikers	8
2.8	Gouden tips	9
3	HIPHOPpend naar ePortfoliogebruik bij de HAN	10
3.1	Introductie	10
3.2	De implementatiestrategie	10
3.3	De onderwijskundige visie	12
3.4	Applicatiekeuze	12
3.5	Techniek	13
3.6	Functioneel beheer	14
3.6.1	Organisatie van het beheer	14
3.6.2	Processen Functioneel Beheer Digitaal Portfolio	16
3.6.3	Informatieverzorging	17
3.7	Professionalisering en training	18
3.7.1	Scholing van studenten	18
3.7.2	Scholing van de decentraal beheerder	19
3.7.3	Scholing en voorlichting van docenten	19
3.8	Gouden tips	20
4	Nieuwe start bij Saxion	21
4.1	Introductie	21
4.2	De implementatiestrategie	21
4.3	Onderwijskundige visie	22
4.4	Applicatiekeuze	22
4.5	Techniek	23
4.6	Functioneel beheer	23
4.7	Professionalisering en training van gebruikers	23
4.8	Gouden tips	23

5	Opschaling in academische UvA: een vak apart	24
5.1	Introductie	24
5.2	De implementatiestrategie	24
5.3	De onderwijskundige visie	26
5.4	Applicatiekeuze	27
5.5	Techniek	28
5.6	Functioneel beheer	28
5.7	Professionalisering en training van gebruikers	29
5.8	Gouden tips	29
6	Zoeken naar lijn bij Hogeschool Utrecht	30
6.1	De implementatiestrategie	30
6.2	Applicatie	30
6.3	Techniek	31
6.4	Functioneel beheer	31
6.5	Professionalisering en training van gebruikers	31
6.6	Gouden tips	31
7	Scripts en systemen bij Hogeschool INHolland	32
7.1	Introductie van de redacteur	32
7.2	Inleiding	32
7.3	INHolland portfolio scripts	33
7.4	Portfolio scripts 2009 – 2010	34
7.5	Andere voorbeelden van portfoliogebruik bij INHolland	40
7.6	Tendensen	41
7.7	Hogeschool INHolland: scripts en systemen	42
7.8	Functionaliteiten	44
7.9	Experimenten	45
7.10	Bronnen	46
8	Lijst van auteurs	47

1 Inleiding

Voor u ligt een document waarin ervaringen zijn neergelegd rond de Opschaling van het Digitaal Portfolio bij een aantal instellingen voor hoger onderwijs in Nederland.

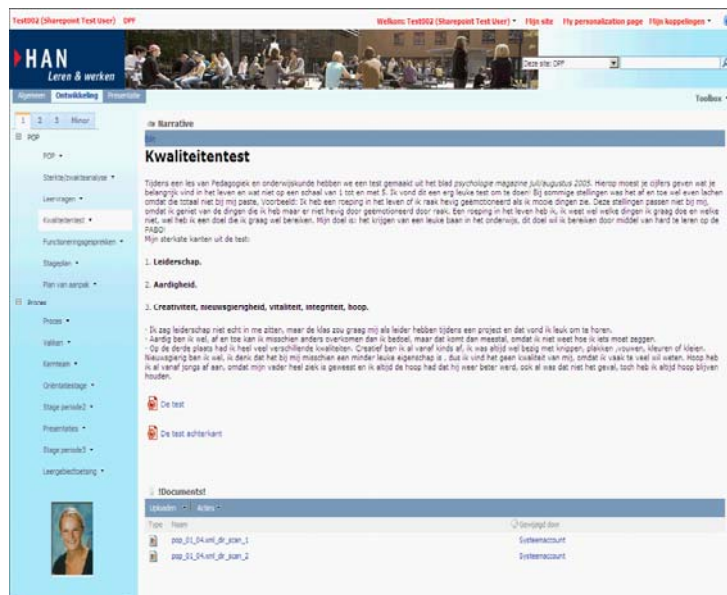
De directe aanleiding om dit materiaal te verzamelen is het SURF Seminar Opschaling Digitaal Portfolio, dat op 12 maart 2010 bij SURF in Utrecht werd verzorgd door de Werkgroep Opschaling Portfolio. Deze werkgroep vormt een onderdeel van de Special Interest Group NL Portfolio van SURF.

Het opschalen van een digitaal portfolio in een grote instelling is als het beklimmen van een berg. Het vraagt de nodige inspanning, je moet samenwerken met je medeklimmers, je dreigt soms in een kloof te vallen, de stenen rollen onder je voeten weg, en de top van de berg is ver weg. Maar als je daar eenmaal aangekomen bent, zie je dat al die inspanning het waard was en geniet je van een prachtig uitzicht.

Wij hopen dat u in deze documentatie houvast kunt vinden als u bij uw instelling met het opschalen van een digitaal portfolio aan de slag gaat. De samenstellers van deze documentatie zijn ook graag bereid u met raad en daad terzijde te staan. Zij helpen u graag met uw klim de berg op.

Veel plezier en succes!

Marion Keiren
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Voormalig projectleider HAN Invoering Portfolio
Lid werkgroep Opschaling Portfolio van SIG NL Portfolio

2 Een veelkleurig en polymorf plaatje bij Avans

Rudi Clause

2.1 Introductie

Avans is een pluriform instituut, bestaande uit 20 academies. Iedere academie heeft een zekere mate van autonomie, die zich vertaalt in diversiteit ten aanzien van de wijze waarop het onderwijs wordt ingericht en gestructureerd. Wel is er op Avans niveau een visie op Onderwijs en zijn er op het niveau van de Raad van Bestuur een aantal expliciete uitspraken gedaan rondom het ePortfolio:

- Avans kent één elektronische leeromgeving, Blackboard
- Iedere medewerker en student beschikt vanaf 2010 over tenminste één ePortfolio ter ondersteuning van de leer- en werkprocessen. Ten aanzien van het ePortfolio geldt daarbij het advies dat een academie pas met een ePortfolio kan invoeren als ze daarbij ondersteuning krijgt van het LIC (Leer- en Innovatiecentrum).

2.2 De implementatiestrategie

Variatie troef

Iedere academie beslist in welke mate en met welke snelheid ze ePortfolio invoert, waar ze het ePortfolio voor inzet en of ze gebruikmaakt van de ondersteuning van het LIC. Dit resulteert in een zeer gevarieerde implementatiestrategie: van topdown (bij academies waar de directie het initiatief neemt), middle-up&down (daar waar onderwijscommissie(leden) de krijtlijnen uitzetten), bottom-up (bij die academies waar innoveren een kwestie is van docenten die een trekkersrol willen spelen). Het LIC stemt haar werkwijze ten aanzien van implementeren, opschalen of kwaliteitsverbetering af op de gegeven context. In alle gevallen is de rol van de academiedirectie het geven van toestemming en het vrijgeven van mensen en middelen.

De ondersteuning en begeleiding vanuit het LIC richt zich op het onderwijskundig gebruik van ePortfolio's en het ondersteunen bij de inrichting van de organisatie, die daarvoor nodig is. Twee consultants houden zich hiermee bezig; slim organiseren en het creëren van meerwaarde is daarbij het toverwoord. Verder is er ondersteuning van de dienst ICT (technisch, functioneel en applicatiebeheer). Een Community of Practice ePortfolio ondersteunt en verbindt de academies die gebruikmaken van een ePortfolio (virtueel en fysiek). In de virtuele community vind je implementatieplannen, handleidingen, lessons learned, voorbeelden van inrichtingen, interessante links en theorie. Daarnaast wordt er eenmaal per jaar een fysieke bijeenkomst georganiseerd, waarin de trekkers van de projecten samen met de eLearningcoaches van de academies bij elkaar komen om kennis uit te wisselen. Van elkaar leren staat hier voorop.

Stand van zaken februari 2010

Er is een grote mate van diversiteit in het gebruik en de verspreiding van het ePortfolio binnen Avans. Het ePortfolio wordt ingezet voor verschillende doelen en richt zich op diverse doelgroepen (studenten, medewerkers, EVC-kandidaten).

- Iedere academie gebruikt in meer of mindere mate een ePortfolio.
- Nog niet iedere student heeft een ePortfolio.
- Niet iedere opleiding binnen een academie gebruikt het ePortfolio. Soms wordt het ePortfolio beperkt tot een jaar en/of een vak/module.
- Iedere academie vult het ePortfolio qua inhoud, vorm en werkwijze in naar eigen behoefte.
- Een zevental minors (al of niet academie-overstijgend) maken gebruik van een ePortfolio.
- Het EVC-centrum maakt standaard gebruik van ePortfolios bij de werving, de begeleiding en het assessment van kandidaten.
- Niet iedere medewerker heeft een ePortfolio in het kader van functionerings- en beoordelingsgesprekken.

Tips voor andere onderwijsinstellingen

Pluriformiteit biedt enorme kansen voor groei en bekomen van expertise maar heeft ook grote beperkingen.

Kansen liggen in het feit dat iedere academie, opleiding, docent kan groeien op eigen maat en gebruik maken van de diversiteit bij andere opleidingen. Bovendien leidt het tot maatwerk voor de context, eigenheid en competenties van iedere opleidingen. **Het leidt tot heel tevreden ePortfoliogebruikers.**

Als begeleider biedt het de mogelijkheid om enorm veel kennis op te doen over de eigenheid van ePortfolio, werkwijzen, implementatie- en opschalingmodellen. Het doet een beroep op je creativiteit en op al je kunnen. Mensen kunnen verbinden en diplomatie zijn daarbij absoluut noodzakelijke competenties. Het vraagt van de begeleider een heel lerende houding.

De beperkingen liggen in het feit dat doorstroming, transparantie, overdraagbaarheid, uitwisseling zich slechts schoorvoetend aandienen. Ook ontbreekt het soms aan de noodzaak om academies met elkaar te laten samen werken op het gebied van ePortfolio, of dat zelfs te doen binnen een academie. Sterk onderwijskundig leiderschap van de directie van een academie is hierbij de sleutel tot succes.

2.3 De onderwijskundige visie

Avans beschikt over een onderwijsvisie. Academies hebben echter een vrijheid ten aanzien van de implementatiestrategie en de keuze rond opschaling en kwaliteitsverbetering rondom ePortfolio's. Dit levert een veelkleurig en polymorf plaatje op.

Het LIC heeft gekozen voor een integratieve werkwijze. De begeleider van het LIC werkt samen met de ontwikkelaars aan de integratie van het ePortfolio in het onderwijsprogramma.

Het motto hierbij is:

- Concretiseer in je onderwijstraject wat, hoe en wanneer de student het ePortfolio oplevert,
- Met wie deelt de student de inhoud van zijn/haar ePortfolio? Is het een activiteit tussen docent en student? Is het een activiteit tussen studenten en vervolgens student –docent? Wie mag feedback aanleveren?
- Op welke manier wordt het ePortfolio besproken? Leest de docent het verhaal en beoordeelt deze? Is het de student die het ePortfolio gebruikt en presenteert om het bewandelde leerproces in kaart te brengen? Of is het een groepsbijeenkomst waarin studenten en docent elkaars leerproces bespreken?
- Uitgangspunt voor het maken van het ePortfolio-processen is **“organiseer de aandacht”**, **“wees waarachtig”** en **“Ga de dialoog aan”**.
- Creëer meerwaarde voor student en docent.
- Betrek studenten actief in het (implementatie)proces.
- Er wordt gestreefd naar een realistisch implementatie waarbij de geven tijd door de academie van de docent leidend is.
- Zoek naar vormen waarmee studenten en medewerkers elkaar helpen en feedback geven zowel in de inrichting van processen alsook in het gebruik binnen het onderwijs zelf. Creëer een Win-Winsituatie voor alle partijen.
- De ontwikkelaar verwerkt het ePortfolio in het onderwijsproces en zorgt voor de overdracht naar de collega's en de studenten. De academie heeft hierin de lead en de verantwoordelijkheid.

De eLearningcoach van elke academie speelt een cruciale rol in het ondersteunen van de eindgebruikers. De ontwikkelaar organiseert samen met de eLearningcoach en hulp van de LIC-medewerker de professionalisering voor medewerkers en studenten, waarbij studenten vaak actief ingezet worden. De LIC consultants ondersteunen, inspireren, motiveren, verbinden kennis en mensen, zijn positief kritisch, verbeelden en etaleren.

2.4 Applicatiekeuze

De keuze voor Blackboard ligt bij Avans vooral in de keuze voor eenheid in de digitale leeromgeving. De integratie van het Content systeem en dus het ePortfolio met de courses & communities was het uitgangspunt.

Momenteel beraadt Avans zich op de keuze van een ePortfoliosysteem. Argumenten die hierbij een rol zullen spelen zijn:

- De positie en ontwikkeling van het ePortfolio in Blackboard.
- De richting die Blackboard kiest in het ontwikkelen van de course als basisomgeving voor het onderwijs.
- de docentgerichte aanpak en filosofie van Blackboard.
- De rol van social software en de wens deze te integreren met het ePortfolio.
- Ambities van onderwijskundigen en ontwikkelaars bij het LIC.

Tips voor andere onderwijsinstellingen

- Kijk naar de praktijk van het onderwijs
- Vind een evenwicht tussen ambities van centraal en academies (faculteiten)
- Kijk naar de ondersteuning
- Denk **met** de gebruikers niet voor de gebruikers.

2.5 Techniek

Avans beschikt over eigen servers voor Blackboard, waar ook het ePortfolio gebruik van maakt. Deze servers worden in samenwerking met STOAS door Avans beheerd.

De opslagcapaciteit waarover gebruikers kunnen beschikken, wordt centraal beheerd en maakt gebruik van een schaalindeling: 250 MB, 500 MB en 2 Gigabyte. Opleidingen die intensief gebruikmaken van mediarijke content ervaren dit als een struikelblok om intensief gebruik te maken van het ePortfolio.

Het gebruik van Multimedia is nog niet goed geregeld. Avans beschikt weliswaar over een Multimedia-server, er wordt echter nog gewerkt aan procedures rondom het gebruik. Dit leidt ertoe dat studenten van de technische en kunstzinnige academies en die studenten die multimedia willen gebruiken wordt aangeraden om extern te hosten en vervolgens een koppeling te maken met het Blackboard ePortfolio.

Studenten behouden hun opslagcapaciteit gedurende de tijd dat ze aan Avans verbonden zijn. Drie maanden na afstuderen, stoppen van de opleiding of beëindiging contract wordt hun account gewist. Studenten kunnen via Blackboard via een ZIPbestand hun portfolio downloaden.

De Backup en restore van opgeslagen materiaal gebeurt centraal volgens de afgesproken procedures voor alle servers. Piekbelasting en calamiteiten worden door Avans en in samenwerking met STOAS voor Blackboard gemonitord.

2.6 Functioneel beheer

Het functioneel beheer gebeurt bij Avans door de samenwerking van twee diensten: LIC (Leer- en Innovatiecentrum) en DIF(Dienst ICT & facilitair). Het LIC vertegenwoordigt hierbij de vraagkant, onderwijsvisie en de gebruiker, DIF vertegenwoordigt het beheer.

Tips voor andere onderwijsinstellingen

- Neem de tijd, ruimte en middelen om elkaar vanuit de onderwijskundige kant en de techniek te begrijpen en maak dat je aan dezelfde droom werkt.
- Tijd reserveren is niet voldoende. Mensen moeten motieven hebben om samen te werken. Hoofden van diensten en academies spelen daarbij een cruciale rol.

2.7 Professionalisering en training van gebruikers

Avans zou Avans niet zijn als het ook hier een pluriformiteit zou demonstreren. Over het algemeen kan je het volgende stellen:

- In de professionalisering is een evolutie te merken. De knoppencursussen zijn vervangen door een een integratieve aanpak.
- De ontwikkelaar van onderwijscontent verwerkt het ePortfolio in het onderwijsproces en zorgt voor de overdracht naar de collega's en de studenten.
- De ontwikkelaar organiseert samen met de eLearningcoach en hulp van de LIC-medewerker de professionalisering voor medewerkers en studenten. De training van studenten gebeurt in principe door de begeleidende docenten. De eLearningcoach speelt een cruciale rol in het ondersteunen van de eindgebruikers.
- Voor de ontwikkelaars en eLearning Coaches is er de Community of Practice.

2.8 Gouden tips

1. Neem de tijd, ruimte en middelen zo de onderwijskundige kant en de techniek elkaar begrijpen en maak dat je aan dezelfde droom werkt.
2. Kijk naar de praktijk van het onderwijs
3. Vind een evenwicht tussen ambities van centraal en academies (faculteiten)
4. Besteed heel veel aandacht aan de ondersteuning. Maak die op maat van de eindgebruiker.
5. Besteed in je implementatie aandacht hoe met het ePortfolio om te gaan, hoe met de studenten het ePortfolio te bespreken. Techniek en applicatie zijn maar onderdeeljes. Het leerproces van de studenten en de medewerkers dienen centraal te staan in het proces.
6. Denk en ontwikkel **met** de eindgebruikers niet voor de eindgebruikers of alleen de docenten.
7. Organiseer de aandacht.
8. Wees waarachtig.
9. Ga de dialoog aan.
10. Pluriformiteit biedt maatwerk, levert veel kennis, leermomenten en ervaring op. Een gedeelde visie biedt echter op de lange duur betere groeikansen en ondersteunt initiatieven gericht op duurzaamheid, interoperabiliteit en doorstroming.
11. Een sterk onderwijskundig leiderschap is een absolute voorwaarde om te slagen.

3 HIPHOPpend naar ePortfoliogebruik bij de HAN

Marion Keiren, Marco Vleeming, Peter Wassenaar

3.1 Introductie

In 2003 besloot het management van de HAN om een grote onderwijsvernieuwing te gaan doorvoeren: HAN Onderwijs Flexibilisering (HOF). Met HOF werden het werken in competenties en beroepstaken, de studieloopbaanbegeleiding en de leerwegaafhankelijke toetsing (in de vorm van assessments) ingevoerd. We hadden toen 17.000 studenten.

Sinds 2004 zijn er bij de HAN twee projecten uitgevoerd in het kader van deze onderwijsvernieuwing rond het digitaal portfolio: HIP, wat staat voor HAN Invoering Portfolio; en HOP, dat is HAN Opschaling Portfolio. HIP en HOP hebben ervoor gezorgd dat momenteel meer dan driekwart van de HAN-studenten –inmiddels zo'n 28.000- het digitaal portfolio actief gebruikt. Op de weg daar naar toe hebben we veel geleerd. Een aantal van die zaken delen we graag met u.

3.2 De implementatiestrategie

Integrale aanpak met Vijf in balans

In de onderstaande figuur zijn de elementen gevisualiseerd die bij de invoering en incorporatie van een digitaal portfolio in het onderwijs bij de HAN een rol hebben gespeeld. Dit is een variatie op het model *Vier in balans* van de Stichting ICT op School. We hebben dit schema gehanteerd als kapstok, om te bereiken dat we alle belangrijke aspecten met betrekking tot de implementatie ook daadwerkelijk zouden adresseren. De gedachte is dat je dit integraal moet aanpakken.

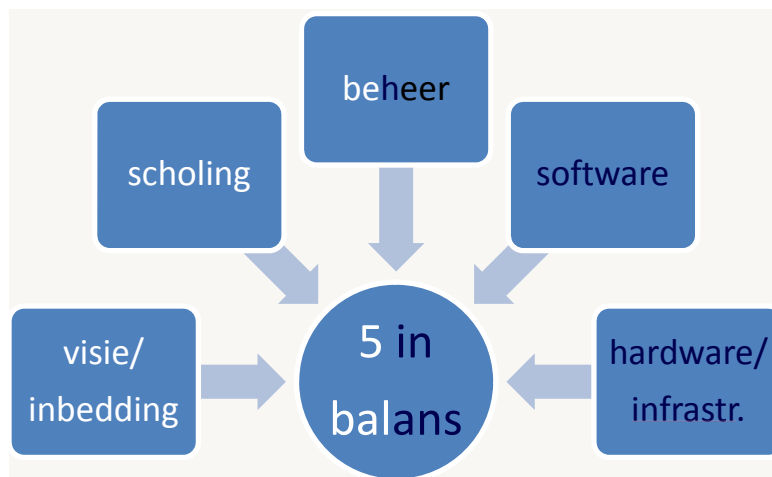

Fig. vijf in balans

Visie op portfolio in onderwijs eerst

Wil je docenten verleiden tot het gaan gebruiken van een digitaal portfolio, en daarmee ook de studenten –want de docenten zijn de sleutelfiguren, alleen via hen bereik je de studenten- dan is het nodig om vanuit de onderwijskundige kant te redeneren en het accent te leggen op de meerwaarde voor het onderwijs. Daarom is ervoor gekozen

- om éérs het papieren portfolio in te voeren (daar, waar nog geen pilots met het digitaal portfolio hadden plaatsgevonden)
- om éérs een HAN-visie op het gebruik en de functie van het digitaal portfolio in HOF te ontwikkelen en door te spreken met onderwijsbetrokkenen

Een gemengde projectgroep

De integrale aanpak en het wederzijds begrip wordt bevorderd door de samenstelling van de projectgroep dusdanig te kiezen, dat daarin expertise op alle elementen van het Vijf in Balans model verenigd is. Bovendien hebben wij er destijds voor gekozen om in de projectgroep zowel mensen van het ondersteunende Service Bedrijf als vertegenwoordigers van het onderwijs op te nemen (docenten met onderwijskundige expertise uit de verschillende faculteiten). Op die manier wordt een meer directe link tussen project, onderwijsuitvoering en ondersteunende organisatie gelegd. Dit heeft in principe goed gewerkt. Er is een tijd geweest dat er geen vertegenwoordiger van de ICT-dienst in de projectgroep zat; dan merk je meteen dat dit remmend kan werken.

Het interactieve regiemodel

Een grote instelling als de HAN bestaat uit onderscheiden faculteiten, instituten en daarbinnen opleidingen. Dit maakt dat het altijd lastig is de balans te vinden tussen de wens om als instelling één te zijn, en de behoefte van de afzonderlijke instituten aan autonomie. Alles bottom up laten gebeuren is mooi, maar maakt dat je te weinig de eenheid bereikt die HAN Corporate nastreeft. Bovendien gaat de implementatie dan wel héél lang duren. Alles top down invliegen werkt evenmin: mensen zullen zich verzetten omdat ze zich geen eigenaar voelen en zij het gevoel krijgen dat hen iets wordt opgedrongen. Daarom is er voor de invoering van het digitaal portfolio bij de HAN gekozen voor het model dat Kloosterboer typeert als *het interactieve-regie model*. Daarbij maak je op instellingsniveau afspraken over de kaders / het raamwerk, en laat je voldoende ruimte aan instituten om er hun eigen 'ding' van te maken.

In het plaatje van het Vijf in balans model hierboven is wat in de rechterhelft staat centraal geregeld bij de HAN: de keuze voor infrastructuur en applicatie en voor de helft m.b.t. beheer is op centraal niveau weggezet. Voor de linkerhelft van het schema, namelijk de visie, de professionalisering/training en het beheer geldt dat dit voor een deel centraal, en voor een belangrijk ander deel decentraal is belegd.

De leden van de projectgroep HIP vullden een regierol. Voor het realiseren van de randvoorwaarden zijn opdrachten uitgezet, m.n. binnen het ServiceBedrijf. Voor de daadwerkelijke invoering bleven de instituten zelf verantwoordelijk. Dit betekent dat elk instituut een eigen deelprojectleider digitaal portfolio aanwees; deze neemt de maatregelen binnen het instituut of de betrokken opleiding nodig zijn om tot invoering op instituutniveau te komen (zoals inrichting ondersteuning, zie verderop).

Met behoefte aan eigenheid is ook rekening gehouden door het mogelijk te maken dat instituten – binnen de centraal vastgestelde hoofdrubrieken- zeggenschap hebben over hoe hun portfoliosjabloon eruit ziet en dat bepaalde content op maat voor het instituut erin staat. En daarnaast is er bij studenten behoefte aan eigenheid, dus ook zij moeten voldoende ruimte kunnen hebben om hun DPF een eigen karakter/smoel te geven.

Gefaseerde aanpak - groeimodel

Gefaseerd invoeren bij alle instituten van de HAN

Een duidelijke wet in het verandermanagement is dat je het beste daar kunt beginnen waar de mensen enthousiast zijn. Vanuit die gedachte hebben wij eerst geïnventariseerd bij alle instituten hoe ver zij waren met de invoering van het nieuwe onderwijs en wanneer zij dachten aan de invoering van het portfolio toe te zijn. Op basis daarvan is een uitrolplan gemaakt, waarin per semester enkele instituten geklusterd waren om met hen het invoeringstraject aan te gaan. Op die manier is een fasering aangebracht die meerdere jaren besloeg.

De gefaseerde aanpak in een groeimodel was dus nodig om redenen van draagvlak, maar er waren nog meer redenen.

- Door dit groeimodel is het mogelijk om snel in te grijpen en bij te sturen als blijkt dat er knelpunten gaan optreden. En er hebben minder mensen last van als het mis gaat, dan wanneer je voor een big bang scenario kiest.
- Door het hanteren van een groeimodel groeien ook de kosten geleidelijk; uit kostentechnisch oogpunt kan dat aantrekkelijk zijn. Voor de projectleider betekent dit echter wel dat telkens weer de legitimiteit van de activiteiten moet worden beargumenteerd.

- Als je een kleine projectgroep bent en je naast invoering bij instituten ook nog andere (instellingsbrede) regelingen moet uitwerken, dan is zo'n fasering het meest werkbaar.

Gefaseerd invoeren per instituut en per opleiding

Bij de invoering per instituut is ook een fasering aangebracht. Er zijn drie fasen onderscheiden bij de invoering van het digitaal portfolio bij elke opleiding, namelijk:

- Fase 1: ontwikkeling van een teamvisie op het gebruik en de functie van het portfolio in het onderwijs van de betrokken opleiding (binnen de kaders van de HAN-visie). Ook ontwikkeling van studieleidraad en afsprakenprotocol docenten en ideeën over de gewenste structuur/het wenselijke sjabloon.
- Fase 2: aangaan van een pilot met het digitaal portfolio.
- Fase 3: cohortbrede invoering bij de opleiding indien fase 2 succesvol was én indien de nodige organisatorische en ondersteunende maatregelen zijn genomen.

Er is een checklist ontwikkeld die hierbij werd gehanteerd.

Voor deze aanpak is gekozen om de voorwaarden voor succesvolle invoering zo adequaat als mogelijk is vooraf te realiseren. Je voorkomt ermee dat de ICT-component op de voorgrond komt waardoor de inbedding in het onderwijs onvoldoende wordt gerealiseerd; of dat de ondersteuning niet is geregeld waardoor mensen nergens terecht kunnen als ze vragen hebben; of dat door het falen van ICT-gerelateerde componenten we de goodwill van vele gebruikers verliezen.

3.3 De onderwijskundige visie

De vernieuwing naar competentiegericht en flexibel onderwijs met HOF vormde de directe aanleiding voor de opdracht om het digitaal portfolio in te voeren bij de bacheloropleidingen van de HAN. Als instrument in de studieloopbaanbegeleiding en voor portfolio-assessments leek de invoering van een portfolio namelijk onontbeerlijk. Daarbij was de conclusie verder dat er beter voor een digitaal portfolio kon worden gekozen en daarbij dan voor een standaardsysteem voor het digitaal portfolio. Dit was nodig om de beoogde verbreding te kunnen realiseren, om voor studenten en studenten het gebruik van een portfolio te vergemakkelijken en om de kosten in de hand te kunnen houden.

Tegelijkertijd met het nadenken over hoe HOF gestalte kon krijgen, werd er bij de HAN ook nagedacht over de vraag hoe ICT zou kunnen worden ingezet om het nieuwe onderwijsconcept te kunnen helpen realiseren. Daarover is de eerste HANovatie-expertnotitie geschreven: *Competentiegericht leren met ICT: we zijn op weg*. Deze notitie verscheen in maart 2004 ter gelegenheid van de eerste HANovatie themadag. Deze themadagen (dagconferenties) hebben we opgezet in het kader van kennisdeling binnen de HAN over de rol van ICT in het HAN-onderwijs.

Over de visie op en functies van het digitaal portfolio in het onderwijs bij de HAN is een tweede HANovatie-expertnotitie geschreven: *Competentiegericht opleiden met een portfolio*. Er is een HANovatie themadag aan gewijd en verder is de notitie breed in de instelling verspreid en is de inhoud ervan in een aantal voorlichtingsbijeenkomsten ter sprake gekomen. In deze notitie worden namelijk de uitgangspunten vastgelegd voor het werken met het digitaal portfolio. De instituten en opleidingen geven de manier waarop zij met het digitaal portfolio aan de slag gaan, vorm binnen het kader dat in de genoemde notitie is geschetst.

3.4 Applicatiekeuze

In 2003 is er in opdracht van het Managementteam van de HAN een adviesnotitie gemaakt. Daarin werd ingegaan op de vraag welk standaardsysteem voor het digitaal portfolio gezien de situatie bij de HAN zou kunnen worden vastgesteld. Aan de hand van een aantal criteria werden verschillende systemen systematisch met elkaar vergeleken. Op basis van deze adviesnota besloot het HAN-MT om het door de HAN zelf ontwikkelde digitaal portfoliosysteem in Roxen als standaard te benoemen.

In 2007 is er opnieuw een adviesnotitie gemaakt in het kader van het deelproject HAN Opschaling Portfolio (HOP); dit was ingegeven doordat zich met het Roxen portfolio destijds performanceproblemen voordeden. In die notitie is in kaart gebracht welke eventuele alternatieve portfoliosystemen voor de HAN denkbaar zouden zijn. Omdat op het moment van behandeling van deze notitie echter het in

gebruik zijnde portfoliosysteem weer probleemloos draaide, heeft het management toen besloten nog geen actie te ondernemen.

In het najaar van 2008 is een derde notitie gemaakt over applicatiekeuze, ditmaal ingegeven door de uitdrukkelijke wens van de HAN om toe te werken naar meer uniformiteit in het landschap van o.m. onderwijsapplicaties. De keuze voor het Sharepointportfolio van Computron is het resultaat daarvan. Zo blijven we zo dicht mogelijk bij wat gebruikers al kennen (onderwijskundig bevalt ons portfolio namelijk prima), zo is de leercurve voor gebruikers zo klein mogelijk en voor beheerders idem.

3.5 Techniek

Sourcing infrastructuur

De HAN heeft ervoor gekozen om de meeste internetapplicaties, waaronder het digitaal portfolio, in eigen beheer beschikbaar te stellen. Dit heeft een aantal redenen:

- Het zijn bedrijfskritische applicaties met een gewenste minimale downtime.
- Het zijn applicaties met gebruikersaantallen van > 20.000.
- Zeker bij het DPF kunnen we spreken van een piekbelasting, hoge performance-eisen.
- Backup, maar ook archief is zeer belangrijk als gevolg van wettelijke bewaartermijnen.

Wij hebben het digitaal portfolio daarom in eigen beheer, inclusief een archiefserver om te voldoen aan de wettelijke bewaartermijnen van een DPF.

Inrichting serverpark

Alle applicaties worden op een SAN gehost via virtuele servers. Binnen SharePoint is een medewerkersomgeving, een leeromgeving voor studenten en een My Site met “daaronder” een DPF. De servers, die betrekking hebben op de productie-omgeving van SharePoint zijn:

- 5 frontendservers die de applicatie ontsluiten
- 1 frontendserver voor rapportage en andere externe processen
- DB servers voor opslag van data
- 1 indexserver tbv Search
- 2 search server
- 1 server voor beheer (central admin)

Buiten de productieomgeving hebben we ook nog een ontwikkel- en een testomgeving.

Bij het opzetten van de omgeving is gekozen voor verregaande concentratie van middelen (monoliet, max. integratie met onderwijsapplicaties)

Inrichting technisch beheer

Binnen de HAN wordt het onderscheid gemaakt tussen operationeel server beheer en technisch applicatie beheer (TAB). Operationeel server beheer zorgt ervoor dat de virtuele machines beschikbaar zijn op het SAN middels ESX software. De inrichting van de VM's ligt volledig bij TAB. Vanaf het Operating System tot en met installatie van SPS/SQL etcetera.

Het TAB heeft uiteraard ook een monitoringfunctie middels rapportage en andere monitoringtools. In de projectfase wordt er technisch getest en de performance wordt getest/gemonitord.

Opslag

Elke gebruiker krijgt een persoonlijk quotum (technisch: mySite en DPF) van 200MB. De verwachting is wel dat dit binnen afzienbare tijd opgehoogd gaat worden naar 300/500 MB. Op het uploaden van bestanden zit een bestandslimiet 50Mb anders dan het persoonlijke quotum.

In het algemeen raden we het plaatsen van streaming video af op de bestaande infrastructuur omdat hiervoor gespecialiseerde oplossingen noodzakelijk zijn om grote volumes aan te kunnen (SurfMedia).

Backup & restore

Er wordt nog gewerkt met offline disk-tape backups, maar dit zal wijzigen in staged backups. Restore kan met behulp van SharePoint database restores. Gegevens blijven gemiddeld 5 jaar in productie en

2 jaar in archivering. Bij overdracht naar archivering wijzigt het eigenaarschap van portfoliohouder naar HAN.

Piekbelasting en systeemmonitoring

Bij de huidige infrastructuur is royaal gedimensioneerd, en de infrastructuur (SharePoint) maakt bij-schakelen van infrastructuur mogelijk zodat aan piekbelastingvraag voldaan kan worden. Bij een bepaalde bezettingsgraad (70-80%) kan infrastructuur bijgeschakeld worden. Monitoring gebeurt met systeempromes (cacti). Applicatiemetriek: mutatie per user per organisatorische eenheid. Trendanalyses krijgen we door dagelijks datamining uit te voeren op productie en die op een reportserver door middel van slice&dice om te zetten naar diagrammen

Tips voor anderen

- Meten is weten: dat geeft de mogelijkheid tot risicobeheersing en leveren van kwaliteit.

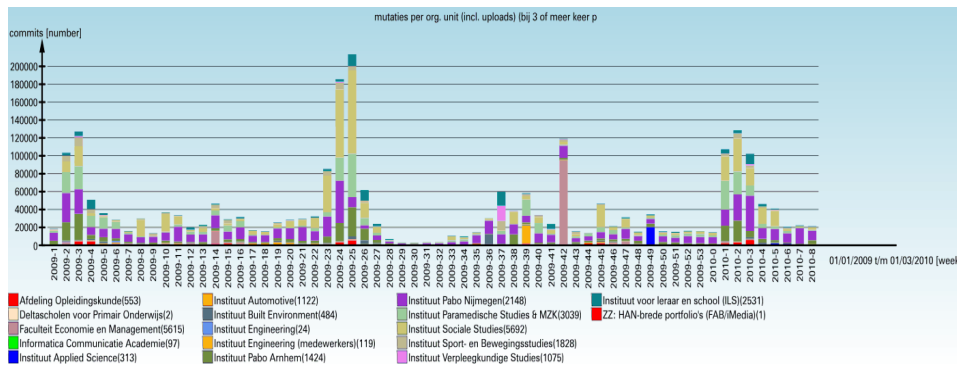

Fig. monitoring - gebruiksgrafiek

- Delegeer waar mogelijk en waar beveiliging geen issue is.
- Zorg voor beheerarme omgevingen.
- Zorg dat je schaalbaar bent, en piekbelasting aan kunt (factor 10-20).
- Kijk of je infrastructuur loadbalancing toestaat, waardoor je ad-hoc bij kunt schakelen op het moment dat dit nodig is.

3.6 Functioneel beheer

3.6.1 Organisatie van het beheer

In het schema hieronder wordt aangegeven welke functies een rol spelen in de eerste en de tweede lijn van het functioneel beheer (FAB) en hoe de relaties met elkaar zijn. Hét aanspreekpunt voor de portfoliogebruiker is de decentraal beheerder DPF.

Legenda voor de afkortingen in het schema:

DPF = digitaal portfolio

SCO FAB = functioneel (applicatie)beheer bij het Service Centrum Onderwijs

AO/TAB = applicatie ontwerper/ technisch applicatiebeheerder

TB ICT = technisch beheerder bij de dienst ICT

Decentraal= bij een instituut / opleiding

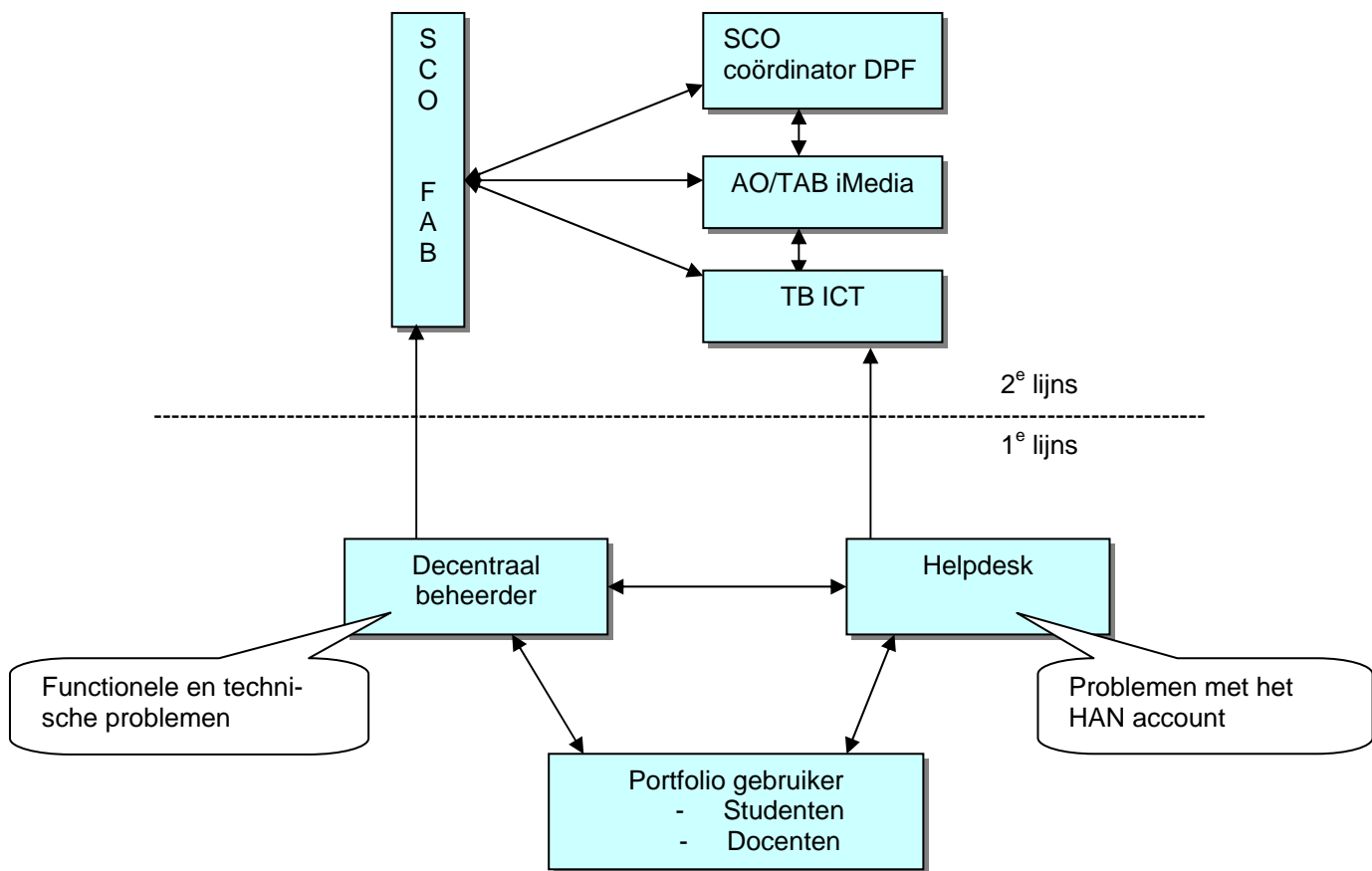

Fig. Organisatie beheer digitaal portfolio

Doorloop van problemen

Als er problemen zijn met het HAN-account is voor gebruikers de helpdesk ICT het aanspreekpunt. Voor alle overige zaken rond het portfolio heeft de portfoliogebruiker één aanspreekpunt wanneer hij geconfronteerd wordt met gebruikersproblemen: de decentraal beheerder DPF. Voor problemen in het werken met het DPF, onderwijsinhoudelijke kwesties en/of het aanvragen van accounts kan de gebruiker bij deze persoon terecht.

Via een formulier dat onder 'help' in het DPF te vinden is, stuurt de gebruiker een bericht naar de e-mailbox van de decentraal beheerder. Deze pakt het probleem op en koppelt terug naar de melder. De e-mailadressen zijn ook opgenomen in het Outlook adresboek van de HAN (e-mailadressen zijn geordend naar instituut/sjabloon).

De decentraal beheerder DPF probeert eerst het probleem zelf op te lossen. Hij kan contact opnemen met de helpdesk ICT als er zich technische problemen voordoen, bijvoorbeeld als servers niet bereikbaar zijn of anderszins. Andere problemen die hij zelf niet op kan lossen meldt hij bij het Functioneel Applicatiebeheer (FAB). FAB gaat aan de slag met het oplossen van het probleem, als het nodig is spelen zij het een en ander door aan het technisch beheer of aan de applicatie-ontwikkelaar.

Bij ernstige problemen kan het nodig zijn dat de coördinator DPF van Service Centrum Onderwijs in actie komt, besluiten neemt voor bepaalde maatregelen en in contact treedt met bijvoorbeeld het hoofd ICT en met directies van instituten waar zich de storing voordoet.

Overlegstructuur

- *Overleg helpdesk – decentraal beheer*
De decentraal beheerder DPF en de helpdesk hebben contact met elkaar als dat nodig is. De duur is afhankelijk van de activiteiten met betrekking tot het portfolio.
- *Overleg decentraal beheer – centraal functioneel beheer (FAB)*
De decentraal beheerder DPF verzamelt opmerkingen en of wensen met betrekking tot het digitale portfolio. De decentraal beheerder DPF zorgt dat hij inzicht krijgt in wensen en opmerking die zich binnen het instituut afspelen. De decentraal beheerder DPF is ook degene die contact heeft met FAB.
De decentraal beheerder DPF heeft eenmaal in de zes maanden overleg met functioneel applicatiebeheer centraal; daarvoor is een netwerk van decentraal beheerders DPF in het leven geroepen. In de netwerkbijeenkomsten worden ervaringen doorgesproken en wordt besproken of en welke verbeteringen mogelijk en wenselijk zijn.
- *Overleg functioneel beheer – technisch applicatiebeheer – technisch beheer*
Functioneel applicatie beheer overlegt structureel wekelijks met OA/TAB en TB.

3.6.2 Processen Functioneel Beheer Digitaal Portfolio

Functioneel Applicatiebeheer (FAB) van SCO vervult een centrale rol in het beheer van het DPF. FAB fungeert als intermediair tussen de decentraal beheerders enerzijds en de afdelingen OA/TAB en TB anderzijds. Processen die zich daarbij afspelen hebben betrekking op vragen, problemen, opdrachten en verstoringen (*Incidentbeheer*) en wensen (*Wijzigingsbeheer*). Daarnaast is FAB verantwoordelijk voor de proactieve *Informatieverzorging*.

Incidentbeheer

Het proces Incidentbeheer zorgt ervoor dat vragen, problemen, opdrachten en verstoringen worden aangenomen, geregistreerd, opgelost en afgehandeld.

Studenten en docenten kunnen met *vragen* en *problemen* t.a.v. het DPF terecht bij hun decentraal beheerder. Deze is o.a. bereikbaar via een meldingsformulier in het DPF of via de daartoe ingerichte portfolio-mailbox. De decentraal beheerder verzorgt daarmee de zogenaamde *eerstelijnsondersteuning*.

Wanneer de decentraal beheerder een vraag of een probleem niet zelfstandig kan oplossen, kan deze contact opnemen met FAB, voor *tweedelijnsondersteuning*. FAB beschikt daartoe o.a. over een aantal (digitale) beheerfunctionaliteiten.

Wanneer FAB een incident niet weet op te lossen, wordt de hulp van OA/TAB en TB ingeschakeld, die daarmee in feite *derdelijnsondersteuning* bieden.

Onder incidenten worden ook *opdrachten* verstaan, zoals een aanvraag om portfolio's aan te maken voor een bepaalde groep studenten of een verzoek om tekstuele aanpassingen in een sjabloon integraal door te voeren. Decentraal beheerders kunnen dergelijke opdrachten rechtstreeks aan FAB verstrekken. Aangezien het hier vaak om administratieve handelingen gaat is het streven om dit soort taken in de toekomst decentraal te laten afhandelen. Enkele decentraal beheerders voeren dit inmiddels zelf uit.

Tenslotte kan een incident ook een *verstoring* zijn, waarmee een gehele of gedeeltelijke ongeplande onbeschikbaarheid van de applicatie wordt bedoeld. Een verstoring zal veelal door gebruikers of decentraal beheerders gemeld worden bij FAB, die vervolgens OA/TAB en/of TB zal inschakelen om de verstoring te verhelpen. Daarnaast bestaan er geautomatiseerde processen die verstoringen per SMS of email rechtstreeks melden bij FAB, OA/TAB en/of TB.

Als een probleem of verstoring zich structureel voordoet zal FAB actie ondernemen om in overleg met OA/TAB en/of TB te komen tot een structurele oplossing. Een dergelijke oplossing kan als wijzigingsverzoek worden meegenomen in een release (zie Wijzigingsbeheer), maar wanneer de situatie daarom vraagt kan tussentijds een aanpassing (patch/bugfix) worden doorgevoerd.

Wijzigingsbeheer

Wijzigingsbeheer is een gestandaardiseerde werkwijze om gewenste wijzigingen te inventariseren, prioriteren, initiëren en te evalueren. Doelstelling van wijzigingsbeheer is het verbeteren van de werking en de functionaliteit van het DPF. In het wijzigingsproces worden wijzigingsverzoeken (wensen) verzameld, geclusterd en ingepland in releases. Het gehele proces wordt uitgevoerd in overleg met een vertegenwoordiging van de decentraal beheerders en in samenwerking met OA/TAB. Het resultaat is een set van wijzigingen (en evt. patches) en afspraken over planning van de ontwikkel- en testfase, opleverdatum en ondersteunende communicatie.

De aanleiding voor een wijziging kan divers zijn. Het kan gaan om een wens (uitbreiding of beperking van functionaliteit), een kwalitatieve verbetering (verbeteren van bestaande functionaliteit) of een verstoring, allen aangeduid als wijzigingsverzoeken.

Wijzigingsverzoeken kunnen afkomstig zijn van gebruikers (via decentraal beheer), beheerders (vanuit decentraal beheer, FAB en OA/TAB) en vanuit applicatieoverstijgende organen zoals het onderwijsmanagement.

Wijzigingsverzoeken worden door FAB geadmistreerd in de zogenaamde *wensenlijst*, waarna deze nader worden uitgewerkt. Onderdeel van deze uitwerking is de prioritering en de functionele uitwerking van het wijzigingsverzoek. Uitwerking van wensen vindt mede plaats in het *wijzigingsoverleg*, waarin FAB in overleg met een vertegenwoordiging van decentraal beheerders prioritering en uitwerking van wensen bespreekt, waarmee draagvlak wordt gecreëerd en wijzigingen worden getoetst aan het onderwijsproces.

Op grond van de geprioriteerde wensenlijst vindt vervolgens overleg plaats tussen FAB en OA/TAB. In dit (*release*)overleg wordt een aantal wijzigingen o.b.v. workload ingepland voor de eerstvolgende release. Daarnaast wordt de feitelijke inhoud van de wijziging vastgesteld. Ook de aangegeven prioriteit komt aan de orde, waarbij incidenteel op technische gronden van de prioritering kan worden afgeweken. Vervolgens start een periode van bouwen en testen.

Vóór de nieuwe release worden de decentraal beheerders door FAB op de hoogte gebracht van de concrete inhoud van de release. Tevens onderneemt FAB actie om ervoor te zorgen dat handleidingen tijdig geactualiseerd zijn. Ook wordt door FAB een overzicht verstrekt van wijzigingen die van direct belang zijn voor eindgebruikers. Met deze informatie kunnen decentraal beheerders hun studenten en docenten informeren.

Voor de planning van releases is in overleg met de decentraal beheerders een releasekalender opgesteld. Met het oog op trainingen en assessments is het van belang dat releases op een gunstig moment binnen de onderwijskalender worden uitgevoerd. Gekozen is voor de derde week van elk van de vier onderwijsperiodes. Dit zal (afhankelijk van het jaar) globaal zijn in de kalenderweken 7, 17, 37 en 47. Op grond van deze kalender zullen releases worden aangeduid als resp. winter-, lente-, zomer- en herfstrelease.

3.6.3 Informatieverzorging

FAB is verantwoordelijk voor de informatieverzorging m.b.t. het DPF. De reactieve informatieverzorging maakt deel uit van de hiervoor beschreven beheerprocessen.

Binnen de proactieve informatieverzorging zijn een aantal elementen te onderscheiden:

Handleidingen en overige hulpdocumentatie

FAB is verantwoordelijk voor het (laten) actualiseren van de 'Handleiding DPF'. Daarnaast zijn een aantal 'minihandleidingen' beschikbaar over onderwerpen als het gebruik van beeldmateriaal in het DPF. Ook stelt FAB (zelf)hulpdocumentatie ter beschikking waarin veelvoorkomende problemen worden behandeld hebben die betrekking hebben op onderwerpen als aanbevolen (technische) specificaties en inlogproblemen. FAB is verder verantwoordelijk voor de vertalingen van de handleidingen en overige ondersteunende documenten in het Engels en Duits.

De Elearnsite

FAB beheert een eigen website (<http://elearn.han.nl>), waarop informatie te vinden is over alle door FAB beheerde onderwijsapplicaties. Op deze site zijn handleidingen en overige ondersteunende do-

cumenten te vinden. Daarnaast biedt de site algemene informatie over gebruik en beheer van de applicaties en worden nieuwsmeldingen gepubliceerd.

Incidentele mededelingen

Decentraal beheerders worden door FAB over het algemeen per mail geïnformeerd. Indien nodig kunnen decentraal beheerders op hun beurt hun eindgebruikers verder informeren. Zaken die van direct belang zijn voor alle eindgebruikers kunnen ook als nieuwsitem gepubliceerd worden op de Elearnsite, waarbij deze mede getoond wordt in het DPF (op <http://dpf.han.nl>) en desgewenst aangeboden kan worden aan het intranet van de HAN.

3.7 Professionalisering en training

In deze paragraaf wordt beschreven welke voorlichtings- en scholingsactiviteiten nodig zijn voor een succesvolle invoering van het digitaal portfolio en door wie die kunnen worden ondernomen. Eerst wordt stilgestaan bij activiteiten op dit vlak voor de studenten, en daarna bij activiteiten voor docenten.

3.7.1 Scholing van studenten

De ICT-vaardigheden van mensen die bij de HAN komen studeren zijn verschillend. Desondanks leert de ervaring dat een basistraining, een inwijding in het werken met het digitaal portfolio, veel vragen van studenten kan voorkomen. Daarom raden we ten aanzien van het digitaal portfolio een basistraining voor alle studenten aan.

Veel opleidingen kiezen ervoor de training van studenten in het bedienen van de applicatie te integreren in de studieloopbaanbegeleiding. Voordeel hiervan is dat men het onderwijskundige/didactische aspecten met de meer 'technische' bediening samen kan nemen. Nadeel is dat dit van de SLB'ers in kwestie een grondige kennis van de applicatie vraagt (het gebruik ervan niet alleen als begeleider, maar ook als student). Daarom zijn er ook opleidingen die de training onderbrengen in een basistraining 'werken met ICT'. Men kan er voorts voor kiezen om deze 'knoppentraining' te laten verzorgen door een 'technisch instructeur' of 'ICT-docent'. Dat kan iemand zijn die ook de rol van bijvoorbeeld decentraal beheerder heeft of de rol van HANdicoach¹. Het hangt helemaal van de situatie op de opleiding / binnen het instituut af welke oplossing het meest opportuun is. Een trainer voor studenten kan een docent zijn, maar ook een ICT-instructeur.

Ouderejaars studenten begeleiden jongerejaars

We vermelden hier dat er bij de HAN goede ervaringen zijn met het inschakelen van ouderejaars studenten in het begeleiden van jongerejaars studenten t.a.v. het vullen van het digitaal portfolio. De opleiding moet dit zelf organiseren; pabo Groenewoud en pabo Arnhem kunnen desgewenst meer informatie hierover verstrekken.

Trainingsmaterialen

Degene die door de opleiding wordt aangewezen om de instructie voor studenten te verzorgen, kan voor training aan studentgroepen gebruik maken van de knoppenhandleiding. Er zijn demo-portfolio's beschikbaar per faculteit en er zijn trainingsportfolio's ten behoeve van de instructie aan docenten. Voor studenten kan het beste gebruik gemaakt worden van de studenten portfolio's zelf.

Uren

Welke vorm van instructie voor studenten men ook kiest, aangeraden wordt om voor het geven van basisinstructie aan studenten in het omgaan met de portfolio-applicatie enkele uren te reserveren (dat is overigens nogal ruim genomen). Voor de docent die deze instructie verzorgt kan tussen 2 en (maximaal) 4 uur per studentgroep worden gerekend. Het is raadzaam om deze uren te spreiden over het studiejaar. Een klokkur instructie bij de start van de opleiding of studiejaar en een zogenaamd

¹ Een HANdicoach is een docent die zijn collega's traint in het werken met de onderwijsapplicaties.

'inloopuur' later in het jaar. Dit alles afhankelijk van de onderdelen die gebruikt gaan worden in het DPF. De opleiding zelf moet in deze uren voorzien.

3.7.2 Scholing van de decentraal beheerder

Als een groep opleidingen een pilot digitaal portfolio start, dan zal door mensen van het Service Centrum Onderwijs eerst de vraag worden gesteld wie voor de opleiding(en) gaat zorgen en op de betreffende locatie de rol van decentraal beheerder op zich zal nemen. Deze persoon zal dan door SCO FAB als basisvoorziening worden getraind; ook zal hij/zij toetreden tot het netwerk van decentraal beheerder DPFs. Behalve de uren die dit de decentraal beheerder kost, zijn er voor de opleiding geen andere kosten aan verbonden.

Een opleiding kan ervoor kiezen de persoon van de decentraal beheerder dezelfde te laten zijn als degene die de trainingen voor studenten verzorgt, of men kan ervoor kiezen deze taak te laten samenvallen met die van HANdicoach (die verderop wordt beschreven), maar dat hoeft niet. Ook is het mogelijk om deze decentrale taken samen te laten vallen met die van andere onderwijsapplicaties.

3.7.3 Scholing en voorlichting van docenten

De voorlichting en scholing van docenten vindt in de verschillende stadia van invoering van het digitaal portfolio van het instituut op verschillende manieren plaats. In deze paragraaf worden scholingsbehoeften besproken en wordt beschreven waar men in voor trainingen terecht kan.

Voorlichting aan docenten in het werken met het digitaal portfolio

Voorlichtingsactiviteiten rond het digitaal portfolio worden in het algemeen gedaan in FAB-labs, op etalagebijeenkomsten, HANovatie themadagen en andere HAN-brede bijeenkomsten. Als een opleiding of instituut graag specifieke voorlichting wil, dan kan contact worden opgenomen met het Service Centrum Onderwijs (coördinator DPF).

Naast het verzorgen van voorlichtende bijeenkomsten worden publicaties op de website www.han.nl/hanovatie en in de HANovatie-nieuwsbrief gebruikt om docenten op de hoogte te houden van kwesties rond het digitaal portfolio. Sommige van deze publicaties worden ook op de website van het onderwijsplatform van SURF gepubliceerd (zoals de notitie *Competentiegericht werken met een portfolio*).

De voorlichting voor docenten bij wie het digitaal portfolio breed wordt ingevoerd, kan in overleg met de instituutprojecttrekker worden verzorgd door de HANdicoach van het betreffende instituut of door SCO-medewerkers. In zo'n bijeenkomst wordt stilgestaan bij hoe de applicatie eruit ziet, hoe de invoering plaatsvindt, op welke valkuilen men bedacht moet zijn, waar men terecht kan met vragen enzovoort. Voor zover beschikbaar wordt daarbij gebruik gemaakt van het sjabloon voor het betreffende instituut en de demo-omgeving voor het betreffende instituut.

Scholing van docenten in het werken met het digitaal portfolio

Scholing van docenten in het werken met onderwijsapplicaties-dus ook het HAN-digitaal portfolio-wordt over het algemeen verzorgd door HANdicoaches van de eigen opleiding/het eigen instituut. HANdicoaches zijn docenten die binnen het instituut hun collega's scholen. Zij kunnen bij het SCO standaardtrainingen afnemen om binnen het eigen instituut uit te zetten.

Een netwerk van HANdicoaches moet ervoor zorgen dat problemen uit de praktijk snel centraal opgepakt kunnen worden. HANdicoaches worden door het SCO-ICTO-team² opgeleid om de scholing van hun docenten te verzorgen..

Ten behoeve van het gebruik van het digitaal portfolio in de nieuwe rollen van de docenten voorzien we verschillende soorten scholingsbehoefte.

² SCO ICTO-team = team ICT in Onderwijs

1. Scholingsbehoefte op basisniveau in het gebruik van het digitaal portfolio, de zogenaamde knoppentraining.
2. Scholingsbehoefte op mesoniveau waarin de docent leert het digitaal portfolio toe te passen in zijn docentenrol, de toepassingstraining.

Basistraining Gebruik van het digitaal portfolio: de vaardigheidstraining

Het digitaal portfolio is van belang in alle docentrollen. Ontwikkelaars moeten het gebruik van het digitaal portfolio in hun onderwijs integreren, onderwijsgevers moeten met de applicatie gaan werken en hun studenten in het gebruik ervan stimuleren, en assessoren zullen het digitaal portfolio gebruiken bij de beoordeling van de student. Ook in de studieloopbaanbegeleiding speelt het digitaal portfolio een belangrijke rol. Alle docenten zullen dus *op zijn minst* op een basisniveau in het gebruik van het digitaal portfolio geschoold moeten worden. Ze moeten leren hoe ze toegang krijgen tot het digitaal portfolio van een student, hoe ze kunnen zien of er iets veranderd is, hoe ze feedback kunnen geven, en dergelijke. In de zogenaamde 'knoppentraining' leren de docenten dit soort zaken.

Toepassingstraining Opleiden met het digitaal portfolio in de eigen docentenrol

De ervaring leert dat wanneer docenten zowel de kennis hebben om hun docentenrol in te vullen als de vaardigheden hebben het digitaal portfolio te bedienen, toch niet onmiddellijk het digitaal portfolio in hun onderwijs kunnen toepassen. Het transferprobleem, het vertalen van in training verworven kennis en vaardigheden naar de praktijk, wordt ondervangen met de toepassingstrainingen. Daarin leert de docent, door middel van een leervraag, zijn eerder verworven kennis en vaardigheden in de praktijk toe te passen.

Voor HANidoaches zijn er via het netwerk HANdicoaches een viertal toepassingstrainingen, die zijn ontwikkeld en worden onderhouden door de trainingsgroep ICTO van SCO. Het gaat om trainingen in het toepassen van ICT in de rol van ontwikkelaar, docent, studieloopbaanbegeleider en assessor. In deze roltraining leert de docent het benodigde scala van applicaties -waaronder zeker ook het digitaal portfolio- toe te passen in zijn rol, natuurlijk afhankelijk van de leervraag die de docent naar de training meeneemt. In de toepassingstraining komen vragen aan de orde in de trant van: hoe kan ik studenten als studieloopbaanbegeleider beter begeleiden via het DPF? Hoe maak ik optimaal gebruik van feedbackmogelijkheden? Hoe kan ik als assessor op een efficiënte manier de materialen in het presentatiedeel van het digitaal portfolio beoordelen?

3.8 Gouden tips

- 1 Bezint eer ge begint: neem voldoende tijd om bewust te kiezen voor een veranderaanpak die kans van slagen heeft binnen je organisatie. De mate van integraliteit, interactiviteit en fasering zijn daarbij punten van overweging.
- 2 Ga eerst uit van het onderwijs, en dan van IT.
- 3 Communiceer voortdurend strategisch, tactisch, operationeel.
- 4 Stimuleer voortdurend de communicatie tussen actoren van verschillende bedrijfsonderdelen.
- 5 Begin bij wie wil en zet wie niet wil achteraan.
- 6 Geef voldoende ruimte voor eigen invulling, maar hou beheerbaarheid in het oog.
- 7 Betrek gebruikers ook bij issues met instellingsbrede impact.
- 8 Dwing onderwijsinbedding en inrichting van ondersteuning min of meer af bij je implementatie (vrijheid ja, vrijblijvendheid nee)
- 9 Geef veel aandacht aan professionalisering en kennisdeling: deel vooral good practices en zet netwerken op.
- 10 Zet een ruime infrastructuur op: wees voorbereid op explosieve groei en piekbelasting.

4 Nieuwe start bij Saxion

Monica Buijinck en Mirjam Aartsen

4.1 Introductie

Sinds 2002 gebruikt Saxion het Digitaal Portfolio (DPF) van de Digitale Universiteit (DU). Ongeveer drie jaar geleden bleek dit niet meer te voldoen aan huidige eisen: het DU-DPF werkt niet onder Vista en de gebruikersvriendelijkheid laat (met de huidige eisen) te wensen over. In plaats van dit DU-DPF nog aan te laten passen is er voor gekozen om een nieuw keuzetraject DPF in te gaan

In 2009 waren er ongeveer 6000 DU-DPF's, waarvan ruim de helft 'slapend' (omdat opleidingen gestopt waren met gebruik in het curriculum of overgestapt naar een papieren portfolio). We zijn nu bezig met het uifasieren van het oude DU digitale portfolio en streven ernaar dit in de zomer 2010 helemaal af te ronden. Studenten krijgen de gelegenheid de inhoud te bewaren/ over te zetten naar het nieuwe portfolio voordat de huidige portfolio's worden weggegooid.

Het keuzetraject DPF, dat verderop in dit hoofdstuk wordt besproken, heeft verschillende stappen gekend. Saxion is nu gestart met de implementatie van het nieuwe digitaal portfolio van Educator, dat gekoppeld is aan het nieuwe student volg systeem Educator. Voor de DPF implementatie zijn we – voor de productieomgeving -afhankelijk van de implementatie van het Volgsysteem van Educator. Dit voorjaar (2010) gaan we met twee of drie opleidingen een pilot uitvoeren in het nieuwe DPF. Na de zomer hopen vier opleidingen met het nieuwe DPF te gaan werken, waarna er meer zullen volgen. We verwachten in 2010-2011 ongeveer 2500 actieve gebruikers van het Educator portfolio te hebben.

Saxion maakt (voor projecten die betrekking hebben op de Digitale Leer- en Werkomgeving)³ een onderscheid tussen een projectfase en een implementatiefase. In de projectfase vindt de keuze van de applicatie plaats en de voorbereiding van de implementaties binnen academies (o.a. het maken van materialen, opzetten van een training, geven van advies over het toekomstig gebruik binnen academies, etc.).

4.2 De implementatiestrategie

In de loop van de tijd is Saxion van een top down benadering voor het DPF meer naar een combinatie van een top down en bottom up benadering gegaan. In het kader van het project 'Persoonlijke Leerweg' werd in 2005 verplicht om het DPF in 2009 ingevoerd te hebben binnen alle Saxion opleidingen. Tegen deze verplichte invoering kwam verzet en uiteindelijk is de verplichting losgelaten. Wel gebruiken vele opleidingen een (papieren of digitaal) portfolio.

Momenteel is het wat betreft inzet van DPF een combinatie van bottom up en top down benadering. De implementatie wordt centraal aangestuurd, maar academies zijn vrij om mee te doen. Bij de centrale aansturing is duidelijk aandacht voor het betrekken van het management en gebruikers hierbij. Implementatie vindt plaats in fasen, d.w.z. dat we beginnen met 2 pilots en daarna in trances (iedere keer met enkele opleidingen) verder gaan. We raden opleidingen aan om met een beperkte groep studenten te beginnen en daarna uit te bouwen.

Draagvlak werd o.a. gecreëerd door alle academies bij het keuzeproces van een nieuw DPF product te betrekken. Op dit moment gaan we alleen implementeren met de academies die echt behoefte hebben aan het nieuwe systeem. Daardoor is er duidelijk draagvlak bij deze academies. Werkzaamheden worden daarbij ook meer binnen de academie gelegd, dan voorheen. Het is de verantwoordelijkheid van de academie dat het DPF wordt geïmplementeerd. Hiervoor wordt binnen/per academie een implementatiemanager aangesteld voor de applicatie. Zij krijgen ondersteuning en advies vanuit het centrale DPF-project / de centrale dienst.

³ DLWO-projecten

Saxion is bezig met het vormgeven van een nieuwe ICT governance structuur. Daarin worden de academies meer verantwoordelijk voor de keuzes voor en implementatie van ICT&O⁴ oplossingen. De vormgeving van de ICT&O ondersteuning krijgt momenteel nog vorm, i.v.m. de nieuwe ICT governance structuur.

Opgeleverde beleidsnotities voor het management:

- Evaluatie Digitaal Portfolio & inventarisatie wensen toekomst, Saxion 2007-2008
- Advies Digitaal Portfolio, Saxion, januari 2009
- Advies Digitaal Portfolio, in relatie tot de keuze in project BISON en keuze ELO/LMS, Saxion, maart 2009
- Resultaat en Advies Proof of Concept Educator DPF, Saxion, augustus 2009

4.3 Onderwijskundige visie

Saxion heeft één onderwijsvisie, waarin studentgerichtheid, actief leren, zelfsturing, reflectie, competentie en beroepsprofiel een centrale positie innemen. Alle academies hebben hun curriculum op de eigen manier vormgegeven naar deze onderwijsvisie en leggen hierover verantwoording af.

Het portfoliogebruik is niet bij alle academies een onderdeel van het curriculum. Bij diverse opleidingen zal het DPF op verschillende manieren ingezet worden (beoordelings- of ontwikkelingsportfolio). Rond de inbedding van het portfolio in het curriculum, is vanaf het begin grote nadruk gelegd op het feit dat het portfolio een **hulpmiddel** is. Een hulpmiddel voor de student om zijn competentieontwikkeling te ondersteunen. Als om welke reden dan ook competentieontwikkeling in het curriculum nog niet is uitgewerkt, ervaren studenten het portfolio niet als hulpmiddel.

De implementatie van het DPF gaat gefaseerd. Deze implementatie wordt in overleg met de academies – samen met implementaties van andere projecten voor de Digitale Leer- en werkomgeving - centraal gecoördineerd, via het project implementatiemanagement.

4.4 Applicatiekeuze

De keuze van Saxion voor het Educator portfolio is

1. gebaseerd op de functionaliteiten die we hebben bepaald in het keuzetraject (Zie bijlage1).
2. praktisch genomen. We hebben gekozen voor een portfolio dat gekoppeld is aan het nieuw gekozen StudentVolgSysteem van Saxion.

In (de eindfase van) het selectietraject van 2008-2009 (waarin Portfolio4u en Winvision vergeleken zijn) werd Winvision gekozen omdat het aan het overgrote deel van de functionaliteiten voldeed (en zou gaan voldoen). Deze keuze is herzien, omdat kort daarna voor het StudentVolgSysteem Educator gekozen werd, waaraan ook een portfolio gekoppeld is. Dit DPF stond ook op de eerdere shortlist van het DPF keuzetraject en voldoet (gaat voldoen) aan de meeste functionele eisen en wensen.

Voordeel van deze keuze is dat de applicatie gekoppeld is aan het StudentVolgSysteem. Dit is voor de gebruiker handig (herkenbaar, niet nog een extra applicatie leren, etc.). En de koppeling tussen DPF en VOLG is binnen één applicatie makkelijker dan met aparte systemen. We vermoeden dat het volgsysteem voor bepaalde opleidingen een aantal portfoliofuncties (beoordeling) over zou kunnen nemen.

De kosten worden per student per jaar berekend (met een minimum van 2500 studenten): Daarnaast wordt per jaar een ondersteuningscontract afgesloten. Dit alles als aanvulling op het contract over het StudentVolgSysteem van Educator.

⁴ ICT&O = ICT en Onderwijs

4.5 Techniek

De techniek zit verankerd in het StudentVolgSysteem dat Saxion aan het implementeren is (Educator). Het portfolio is een aparte module gekoppeld aan dit systeem.

4.6 Functioneel beheer

Vanwege de organisatorische veranderingen (ICT Governance) en de overstap naar een nieuw systeem is het functioneel beheer nog niet uitgekristalliseerd op dit moment.

4.7 Professionalisering en training van gebruikers

We organiseren de training, door een aantal mensen uit de academies (de voor de applicatie verantwoordelijke binnen de academie, of een ander die de academie aandraagt) te trainen. Zij trainen vervolgens collega's en studenten.

Voordeel is dat op deze manier er veel kennis over de applicatie binnen de academie komt te liggen. De trainingsmaterialen, handleidingen, etc. worden op centraal niveau door het project vormgegeven.

4.8 Gouden tips

1. Gebruik niet alleen een top-down benadering, maar liever een bottom-up benadering (met duidelijke kaders) bij de implementatie.
2. Train de trainer werkt!
3. Een (uitgebreid) keuzetraject waarin de toekomstige gebruikers zijn betrokken geeft draagvlak; een presentatiemiddag en Proof of Concept fase spelen daarin een belangrijke rol.
4. Andere HO instellingen (met verschillende portfolio's) uitnodigen voor een toelichting (met afweging) op de presentatiemiddag werkt zeer verhelderend voor gebruikers.
5. Voor de implementatie per academie is een 'blauwdruk activiteitenplan' heel zinvol. Deze blauwdruk wordt per academie ingevuld, met advies/ondersteuning vanuit het (centrale) project. Alle activiteitenplannen voor een bepaalde periode geven het project zicht op de hoeveelheid menskracht / tijd die vanuit centraal nodig is. (Daarnaast gebruiken we dergelijke activiteitenplannen ook voor andere DLWO-projecten en geven de verschillende activiteitenplannen samen de academie zicht op te investeren menskracht en middelen, etc. in een bepaalde periode).

5 Opschaling in academische UvA: een vak apart

Marij Veugelers

5.1 Introductie

De Universiteit van Amsterdam is vanaf 2000 bezig met het digitaal portfolio. In dit hoofdstuk vindt u een aantal bevindingen en wederwaardigheden.

5.2 De implementatiestrategie

Implementatie strategie in samenspraak met UvA werkgroep portfolio sinds 2000

Sinds 2000 heeft de centrale ICTO een werkgroep digitaal portfolio in het leven geroepen waarin projectleiders uit de instelling die plannen hadden om iets met (digitaal) portfolio te doen deelnamen. Er werd veel onderwijskundige zaken uitgewisseld en besproken. De groep komt een keer per 6-8 weken bij elkaar. Gemiddeld zijn er steeds 12 initiatieven die deelnemen. De projectleiders zijn of facultaire ICTO-medewerkers of docenten. In 2009 is dit omgezet naar een gebruikers overleg van het UvA portfolio systeem.

Digitale Universiteit Portfolio systeem bouwen 2001-2003

Ten tijde van de Digitale Universiteit (DU) heeft de UvA meegedaan aan het project om een Digitaal Potfolio systeem gezamenlijk te bouwen met 6-7 andere instellingen. Dat systeem is in samenspraak met de werkgroep portfolio vorm gegeven en is na een pilot ook gebruikt binnen de UvA. In 2003 waren er veel problemen met dit systeem (achteraf door een fout in de code specifiek voor de UvA) en is besloten om te kijken of de UvA een eigen systeem zou kiezen/ontwikkelen.

In 2004 het project UvA Go/NoGo Portfolio

Op basis van een onderwijskundige en proces analyse is nagegaan of er een voldoende voedingsbode was om een doorstart te maken met Portfolio aan de UvA. Ook is er een analyse gemaakt van de requirements die nodig waren voor een nieuw systeem voor de UvA. Tevens is er een systeem keuze gemaakt. Aan de programmaraad ICTO is voorgesteld om door te gaan en is de keuze voor een open source systeem gemaakt. Tijdens dit project waren er checklisten ontwikkeld voor managers en projectleiders en was er een format ontwikkeld hoe nieuwe initiatieven begeleid worden vanuit ICTO en de werkgroep portfolio.

DU project Portfolio Implementatie Instrumenten

De UvA is in 2003-2004 ook projectleider geweest van het *DU project Portfolio Implementatie Instrumenten*. In dit project hebben vijf instellingen gezamenlijk materiaal gedeeld en ontwikkeld dat als ondersteuning dient voor de implementatie van een digitaal portfolio. Op een website staan meer dan 150 documenten die gebruikt kunnen worden.

<https://www.surfgroepen.nl/sites/portfolioimplementatie/default.aspx>

In 2005 is er gestart met het project UvA GO Portfolio.

Een 2 jaar durend projectvoorstel om zowel functioneel, als onderwijskundig als technisch te starten met het Open source Portfolio systeem. Vanuit de faculteiten waren medewerkers aangetrokken om gedurende één jaar één dag in de week mee te doen aan het functioneel team. De UvA werkgroep heeft regelmatig meegedacht en gepraat.

In die periode is het open source portfolio systeem (OSPI) samengegaan met Sakai en dat heeft voor enige vertraging gezorgd in de oplevering binnen de UvA.

Er is speciale extra financiering gekomen uit het UvA ICTO matchingsfonds om binnen vier opleidingen pilots te draaien met het nieuwe systeem in studiejaar 2006-2007. Ieder project kreeg 18.000 euro. De resultaten van deze projecten staan op de UvA portfolio website:

<http://www.ic.uva.nl/portfolio/object.cfm/86301ECA-1321-BOBE-6889951C4D52BEEF>

De UvA heeft jaarlijks een ICTO projectentender en in 2008 en 2009 is er steeds één portfolio project gehonoreerd om voor subsidiering in aanmerking te komen.

2009 UvA Portfolio systeem is een dienst

Per 1 januari 2009 is er een dienst UvA Portfolio systeem. De financiering van deze aparte dienst is opgenomen in de totaal kosten van de Digitale leeromgeving.

Het UvA systeem wordt in 2009 gebruikt o.a. bij Geneeskunde, Communicatiewetenschap, Bioexact en Scheikunde, Kunstmatige Intelligentie, Sociale Geografie, BKO Betawetenschappen. Er zijn plannen bij Psychologie.

Binnen de lerarenopleiding wordt een ander systeem gebruikt: het Digitaal Video dossier: (DIVIDU ontwikkeld binnen de Digitale Universiteit).

Bij enkele opleidingen laat men studenten zelf iets ontwikkelen (bijv. bij Medische Informatiekunde) of doet men het niet digitaal: Beta Gamma Bachelor, Interdisciplinaire Studies en Pedagogiek.

Management UvA betrokkenheid

Vanaf begin 2000 heeft de programmaraad ICT en Onderwijs (adviesorgaan van het College van Bestuur) en het Informatiseringscentrum zowel financieel als in uren capaciteit beschikbaar gesteld om het portfolio uit te rollen binnen de UvA.

Regelmatig zijn in de eerste start jaren de onderwijsdirecteuren tijdens hun reguliere overleg geïnformeerd door de CIO over de ontwikkelingen t.a.v. portfolio. In 2004 is er een speciale bijeenkomst geweest met onderwijsdirecteuren om draagvlak voor portfolio te peilen ikv Go-NoGo traject.

Binnen de UvA wordt sinds begin 2000 met de Prince projectmanagement methodiek gewerkt en van alle Portfolio projecten zijn projectvoorstellen, voortgangsrapportages etc. opgesteld.

Veel documenten zijn nu nog in te zien op <http://www.ic.uva.nl/portfolio/algemeen.cfm>

PR intern

Er is vanaf het begin een speciale portfolio website <http://www.ic.uva.nl/portfolio/algemeen.cfm>

Regelmatig is op speciale portfolio dagen en ICTO dagen voorbeelden van portfolio gebruik gepresenteerd. In de maandelijkse ICTO nieuwsbrief is regelmatig aandacht voor portfolio. Deze nieuwsbrief wordt onder circa 250 UvA medewerkers verspreid.

Tips voor andere instellingen

- Kijk naar de cultuur van je organisatie bij de implementatie en pas daar je implementatie strategie op aan.
- Houd het balans model van Jan van Tartwijk in de gaten: Onderwijskundige inbedding- management support- IT- users support.
- Zie het artikel dat verschenen is in een DU bundel op de homepage van Marij Veugelers <http://home.medewerker.uva.nl/m.h.c.h.veugelers/page2.html>
- Lees:
 - Implementatie van het digitaal portfolio. Ervaringen van de Universiteit van Amsterdam (In Dutch)
Veugelers, M., & Korterink, A. (2005). In *Van trend naar transformatie (in Dutch) From trend to transformation.* (pp. 165-181) Digital University, The Netherlands. Hoger Onderwijs Reeks. Groningen, Wolters-Noordhoff.
 - [Artikel DU bundel 2005](#)

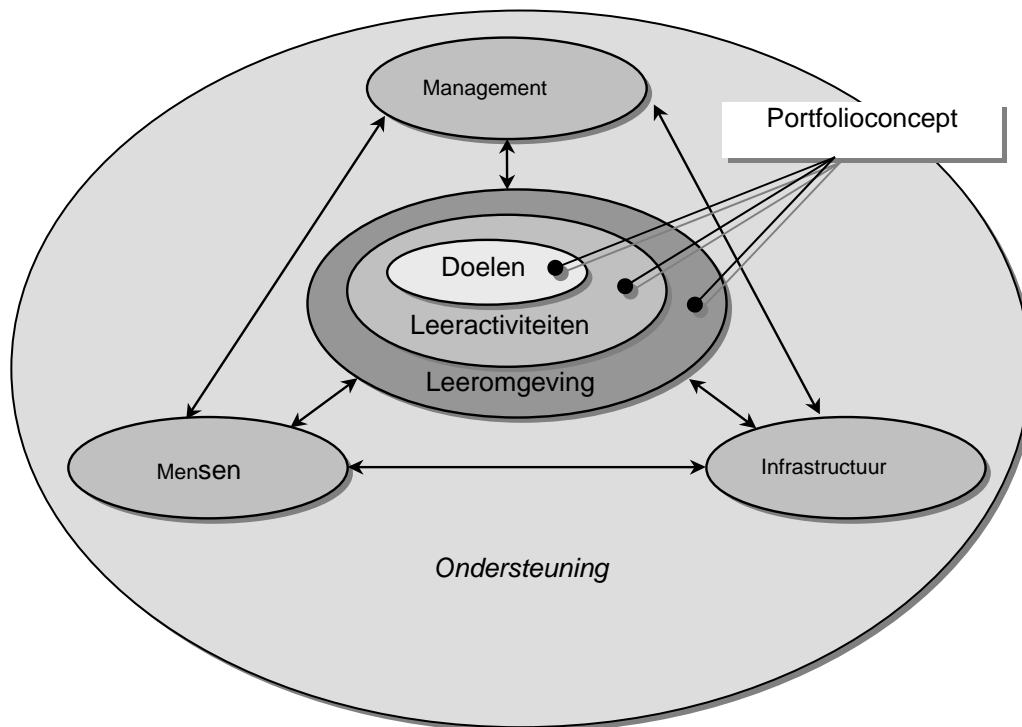

Fig: Portfolioconcept, de aandachtsgebieden bij onderwijsvernieuwing en de rol van de ondersteuning, Een aanvulling op het model van Van Tartwijk e.a. (2003)

5.3 De onderwijskundige visie

Geen centrale visie

Bij de UvA is geen centraal gedragen onderwijskundige visie waaraan een portfolio gekoppeld zou kunnen worden. Wel is er veel aandacht voor de ontwikkeling van 'academische' vaardigheden en vaak is dit als kapstok gebruikt binnen de verschillende onderwijsinstellingen.

uit de notitie: Voortgangsrapportage

Go / No Go UvA breed Digitaal Portfolio

t.b.v de programmaraad ICT en Onderwijs vernieuwing 13 oktober 2004

Onderwijskundige evaluatie:

We citeren de aanleiding, de verwachting en de conclusie:

"De aanleiding om met het portfolioconcept te willen gaan werken is binnen de UvA samen te vatten in: de invoering van Bachelor/Master structuur waarbij meer aandacht voor de academische vorming wordt verwacht en het feit dat het onderwijs binnen de UvA te veel docentgecentreerd is. De student is bij zijn eigen ontwikkeling te weinig betrokken. Er moest meer aandacht komen voor de begeleiding van alle studenten bij hun eigen ontwikkeling en studieloopbaan"

"Men wil meer toe naar studentgecentreerd onderwijs en wil beter aansluiten bij de ontwikkelingen in het middelbaar onderwijs. Men wil ook beter aansluiten bij de ontwikkelingen in het hoger beroepsonderwijs om de samenwerking tussen WO en HBO te kunnen verbeteren. Men verwacht dat door de invoering van het portfolioconcept studenten verantwoordelijkheid zullen nemen voor hun eigen leerproces en hun studieloopbaantraject. Bij de ontwikkeling van eigen leerproces hebben alle studenten begeleiding nodig en niet alleen de studenten met achterstand. Het is nodig om de studenten in deze nieuwe houding te ondersteunen om de motivatie en betrokkenheid ten goede te laten komen. Men verwacht door de invoering van het portfolioconcept de studiebegelei-

ding te verbeteren en het inzicht in de ontwikkelde vaardigheden van de student te vergroten”

*”De **conclusie** is dat onderwijskundig het portfolioconcept toepasbaar blijkt voor de UvA en biedt het de mogelijkheden om studenten meer verantwoordelijkheid te geven voor de ontwikkeling van hun eigen leerproces. Alle projecten willen doorgaan en heeft men aandachtspunten voor het vervoltraject zoals: professionalisering van begeleiders, studenten meer informeren over het waarom en het nut van de introductie van het portfolioconcept”*

Ieder initiatief wil graag op zijn eigen manier het portfolio inzetten. En soms wijkt dat af van de oorspronkelijke uitgangspunten die er in 2004 zijn opgesteld. Er is wel een draaiboek/scenario ontwikkeld hoe het portfolio gebruikt zou kunnen worden, maar daar wijkt men vaak van af.

Vanuit centraal hebben wij een Trainer en een ICTO consultant Portfolio die bij de start van een initiatief mee nadenkt hoe het systeem gebruikt zou kunnen worden. Vaak wordt er (kortstondig) ook een technische ontwikkelaar bij betrokken.

In 2004 werd het belangrijk gevonden dat het portfolio systeem vooral student gecentreerd was. We zien nu een verschuiving bij de huidige gebruikers groepen naar een combinatie van student en docent gecentreerdheid.

Bij twee opleidingen (Bioexact en Geneeskunde) is het portfolio gebruik min of meer in een OER opgenomen. Bij de onlangs uitgevoerde audit van ons huidige systeem is geadviseerd om te streven naar gemeenschappelijke workflows en met slechts enkele varianten.

In 2006 SURF onderzoek implementatie portfolio binnen universiteiten

In het verslag van dit onderzoek wordt aangekaart hoe belangrijk de onderwijskundige verankering moet zijn om een digitaal portfolio te implementeren binnen een universitaire onderwijsinstelling. Tot op heden (februari 2010) wordt het portfolio concept mondjesmaat breed gebruikt binnen universiteiten (met uitzondering van de lerarenopleidingen en Geneeskunde faculteiten). Alleen binnen de UvA en de VU zijn voorbeelden bekend van circa 10 initiatieven binnen alle faculteiten.

Tips voor andere instellingen

Portfolio implementatie binnen universiteiten heeft nog een weg te gaan. Maak gebruik van de ervaringen binnen de VU en de UvA.

5.4 Applicatiekeuze

Op basis van productvergelijking in 2004 koos de UvA toentertijd reeds voor open source. Men had in 2004 al ervaring met werken in een open source community Uportal en wilde dat continueren. We wilden ook niet geheel afhankelijk zijn van een leverancier. Het Opensource Portfolio systeem was eerst een losstaand product maar is medio 2005 opgegaan in (open source) Sakai wat meer een Digitale leer en werkomgeving is.

Het werken in een internationale community wordt door de technische ontwikkelaars van het Informatiseringscentrum erg op prijs gesteld. De UvA heeft vanaf het begin actief geparticipeerd in de Sakai community: o.a. server beschikbaar gesteld, Nederlandse / Europese sakai community opgestart, congres organisatie in Amsterdam 2007, in 2009 een medewerker beschikbaar gesteld om het Handbook Sakai op te stellen, in 2010 een medewerker beschikbaar gesteld als Quality Assurance director.

Er zijn natuurlijk geen licentiekosten voor dit systeem maar een aantal medewerkers zijn wel actief in het mede ontwikkelen van het systeem. Niet zo zeer in de harde codes (dat wordt vnl. door een paar instellingen in de USA gedaan) maar in controleren van nieuwe release, bugs opsporen. En in detail aanpassingen aanbrengen voor de UvA.

Als zij-effect is de introductie van UvA communities te noemen. Dit is een samenwerkingsomgeving van Sakai die erg populair is (geworden) binnen de UvA. Sinds 1 januari 2010 is dit ook een dienst geworden.

Zeer regelmatig is er steeds overleg geweest met de UvA projectleiders portfolio en de ontwikkelaars en het functioneel beheer.

In 2004 werd het belangrijk gevonden dat het portfolio systeem vooral student gecentreerd was. We zien in 2009 een verschuiving bij de huidige gebruikers groepen naar een combinatie van student en docent gecentreerdheid. Daarnaast constateert het Informatiseringscentrum dat er veel particuliere wensen zijn, die bij realisatie een grote impact hebben op workflow en onderhoudbaarheid van het Portfolio-systeem.

In 2009-2010 wordt het UvA Portfolio systeem, als dienst, door slechts een gering aantal studenten gebruikt. Naar schatting een kleine 5 % van het totaal aantal studenten. De verwachte groei in aantal deelnemende studenten, gekoppeld aan intensivering van de studentbegeleiding, is niet gerealiseerd. De koppeling met de onderwijsactiviteiten is erg gering. De onderwijskundige inbedding verloopt zeer langzaam.

Om helderder te krijgen wat de mogelijkheden voor de toekomst zijn heeft het Informatiseringscentrum besloten om een portfolio expert uit de US een audit te laten uitvoeren in oktober 2009.

Hoe doel van deze audit is dat we een goed beeld krijgen van de mogelijkheden die er nu (reeds) zijn (en in de toekomst) om het systeem aantrekkelijker te krijgen voor de UvA gebruikers.

Uit het resultaat van de audit report blijkt dat de UvA in principe het OSP/Sakai portfolio system kan gebruiken voor de huidige users groups mits er een aantal zaken aangepakt worden. Er zullen een aantal extra inspanningen gerealiseerd moeten worden op korte termijn (inschatting circa 90 werkdagen). Duidelijk is aangegeven dat het om een complexiteit gaat bij het implementeren van een portfolio (concept) die afwijkt van bijvoorbeeld de introductie van een elektronische leeromgeving.

Op dit moment wordt er een notitie voorbereid door de afdeling Academische Zaken van de UvA voor de Programmaraad ICT en Onderwijs om na te gaan of er voldoende draagvlak binnen de UvA is voor een doorstart en hoe de financiering voor die extra inspanning gerealiseerd kan worden. Tevens zal ook de bekostiging opnieuw besproken worden.

Tips voor andere instellingen

De keuze voor een systeem is erg afhankelijk van instellingsinterne factoren. Indien men aan de slag wil met Open Source wil de UvA graag hun kennis delen.

5.5 Techniek

Daar de UvA met nog een gering aantal gebruikers dit systeem gebruikt is dit niet verder uitgewerkt. Op verzoek kunnen we hier meer informatie over aanleveren.

5.6 Functioneel beheer

Het functioneel beheer van UvA Portfolio systeem is ondergebracht bij het functioneel beheer van alle onderwijs en onderzoek diensten (Blackboard, Evasys, homepages etc.). Op dit moment hebben we drie functioneel beheerders (circa 2.6 fte).

Elke faculteit heeft een medewerker (vaak de portfolio projectleider) die de eerste opvang is voor vragen van docenten en studenten. De projectleiders konden in het verleden rechtstreeks contact opnemen met de functioneel beheerders. Sinds kort gaat dat via de centrale servicedesk van het Informatiseringscentrum. We gebruiken binnen het Informatiseringscentrum de systematiek van ITIL.

Zoals al eerder aangegeven is er regelmatig overleg tussen de facultaire projectleiders en het functioneel beheer. Tijdens die bijeenkomsten komen de onderwijskundige aspecten en daaraan gerelateerde technische en functionele aspecten aanbod.

De UvA werkgroep portfolio is in 2009 omgezet naar een gebruikersgroep UvA Portfolio systeem. De bijeenkomsten worden voorbereid door het functioneel beheer en de ICTO consultant Portfolio.

5.7 Professionalisering en training van gebruikers

Er zijn door centraal in 2007 handleidingen ontwikkeld voor docenten en studenten. (ook met filmpjes) In de praktijk organiseert iedere opleiding een korte introductie voor de studenten. Vaak maken opleidingen ook hun eigen handleidingen waarin de opdrachten beschreven staan voor de studenten. Studenten kunnen snel aan de slag. De docenten worden vaak in persoonlijk contact getraind in het systeem door de facultaire projectleider.

Er zijn in het verleden plannen ontwikkeld voor professionalisering van de begeleiders/docenten inzake portfolio aspecten (zoals feedback geven, assessment, peer feedback stimuleren etc.). Echter door het geringe gebruik is dit niet verder doorontwikkeld.

5.8 Gouden tips

1. Meer informatie is te krijgen bij Marij Veugelers (zie achterin)
2. Een aantal publicaties en presentaties met ervaringen van de UvA staan op de homepage: <http://home.medewerker.uva.nl/m.h.c.h.veugelers/index.html>
3. Een aantal instrumenten komen op de SURF Opschaling Portfolio website, zoals : draaiboek portfolio gebruik voor projectleiders; checklist voor managers; portfolio proces voor student en begeleider (DU bron).
4. Projectdocumenten: binnen de UvA wordt sinds begin 2000 met de Prince projectmanagement methodiek gewerkt en van alle Portfolio projecten zijn projectvoorstellen, voortgangsrapportages etc. opgesteld. Veel documenten zijn nu nog in te zien op <http://www.ic.uva.nl/portfolio/algemeen.cfm>
5. Zie ook: <http://www.ic.uva.nl/portfolio/object.cfm/861F532A-1321-B0BE-681F38285ED8BC43>
6. Portfolioproses voor student en begeleider
[Binnen het DU projectteam portfolio implementatie zijn twee instrumenten ontwikkeld. Deze instrumenten ondersteunen begeleiders die betrokken zijn bij de ontwikkeling van competenties/vaardigheden van studenten.](#)
[lees verder...](#)
7. Implementatie van het digitaal portfolio: ervaringen aan de UvA
[In onderstaand artikel worden het 'portfolio concept' , het implementatiemodel, vier casussen en de conclusies voor de UvA besproken.](#)
[lees verder...](#)
8. Materiaal voor managers
[De implementatie van een digitaal portfolio raakt het onderwijsproces, zowel inhoudelijk als organisatorisch.](#)
[lees verder...](#)
9. Materiaal voor projectleiders/ portfolio initiatiefnemers: draaiboek
[Op verzoek is er een scenario voor een mogelijk gebruik van een digitaal portfolio in een UvA opleiding samengesteld door het functioneel team UvA GO project.](#)
[lees verder...](#)
10. Materiaal voor projectleiders/ portfolio initiatiefnemers: voorbeelden
[Er is reeds veel materiaal beschikbaar uit de vele UvA pilots. Zo zijn er](#)
[lees verder...](#)

6 Zoeken naar lijn bij Hogeschool Utrecht

6.1 De implementatiestrategie

In Hogeschool Utrecht wordt al vele jaren gesproken over het gebruik van een (digitaal) portfolio in de opleidingen. Verschillende faculteiten en daarbinnen weer verschillende opleidingen kiezen daarbij voor een sterk gevarieerde aanpak.

In opdracht van het college van bestuur heeft een werkgroep onderzocht welke scenario's gebruikt werden en of daar een lijn in te ontdekken was. Op basis van de verzameling scenario's heeft de werkgroep een advies uitgebracht voor een portfoliosysteem (zie hieronder). In het advies is behalve een systeemkeuze ook een pleidooi opgenomen voor een sterk implementatieproject.

Uitgangspunt bij de implementatie is dat de opleiding vaststelt welke rol het portfolio speelt in het curriculum van de betreffende opleiding. Aan de hand van die rol wordt digitale ondersteuning van het portfolio ingevuld.

De implementatie bedient zich van verschillende strategieën: als standaardstelsel voor het portfolio heeft de HU gekozen voor het Winvision digitaal portfolio. Opleidingen die gebruik willen maken van een portfolio dienen het Winvision portfolio te gebruiken. Een top-down strategie dus.

De manier waarop het portfolio een plaats heeft in het curriculum wordt bepaald door de opleiding zelf. Een bottom up strategie dus.

De opdracht om een advies te geven over één portfolio voor de HU komt van het College van Bestuur. De faculteiten zijn verantwoordelijk voor de implementatie. Faculteitsdirecties zijn daarbij eigenaar van het project.

De kosten van de applicatie worden door de centrale organisatie van de HU gedragen, zoals passend bij een hogeschoolbrede standaardapplicatie. De kosten voor de implementatie worden op faculteitsniveau gedragen.

6.2 Applicatie

Binnen Hogeschool Utrecht heeft een brede werkgroep met vertegenwoordigers uit alle faculteiten een onderzoek gedaan naar de scenario's, zoals die binnen de HU gebruikt werden rond het portfolio. Aan de hand van deze scenario's zijn verschillende applicaties met elkaar vergeleken. Deze vergelijking was een basis voor het advies dat de werkgroep heeft uitgebracht aan het CvB.

In dit advies is eenstemmig gekozen voor het Winvision portfolio. Belangrijke factoren daarbij waren:

- Flexibiliteit van de applicatie. Alle scenario's zijn goed uit te voeren met behulp van Winvision en ook mogelijke toekomstige scenario's lijken geen probleem te gaan opleveren.
- De schaalbaarheid van de applicatie. Winvision heeft ook in grote configuraties betrouwbaarheid en stabiliteit aangetoond.
- Voor de HU is de integratie met SharePoint een belangrijk criterium.
- Er zijn positieve ervaringen van andere gebruikers.
- Er is een actieve gebruikersgroep, die invloed heeft op de ontwikkeling van het product. Licenties kunnen via SURF worden aangeschaft.

Nadeel van Winvision als portfolio is de beperkte mogelijkheid om het product aan individuele wensen aan te passen. Daarnaast is het waarschijnlijk niet de goedkoopste oplossing.

6.3 Techniek

Voorlopig heeft de HU ervoor gekozen het digitaal portfolio door Winvision te laten hosten.

Redenen hiervoor zijn

- De aanwezige expertise bij de hostingspartner
- De flexibiliteit van de omgeving
- De professionele support
- De heldere kostenstructuur

Probleem bij externe hosting is de koppeling aan de HU infrastructuur en de daarbij behorende security issues.

Studenten plaatsen video bij SURFmedia en linken dat naar hun portfolio.

Er is een SLA afgesproken met Winvision over restoremanagement, archivering, piekbelasting, systeemmonitoring en calamiteitenmanagement.

6.4 Functioneel beheer

Binnen de HU bestaat een structuur rond het functioneel beheer van HU-brede applicaties, zoals Osiris, Fortres en SharePoint. Het digitaal portfolio gaat gebruikmaken van dezelfde structuur:

Het applicatiebeheer is ondergebracht bij de hostingspartner. Binnen iedere faculteit wordt een functioneel beheerder aangesteld, die key users in de verschillende instituten zal ondersteunen. Key users zijn, zoals het woord al zegt, op de eerste plaats gebruikers.

6.5 Professionalisering en training van gebruikers

Zowel voor studenten als coaches wordt het gebruik van het portfolio opgenomen in de studiehandleiding. De technische handleiding van Winvision wordt daarin geïntegreerd, zodat de rol van het portfolio altijd direct gekoppeld is aan het juiste knopgebruik.

6.6 Gouden tips

Aanpakken en volhouden is een welgemeend advies.

7 Scripts en systemen bij Hogeschool INHolland

Alex Kemps

7.1 Introductie van de redacteur

De bijdrage van INHolland aan deze brochure heeft een ander karakter dan de andere. Bij INHolland is al jaren het digitaal portfolio beschikbaar voor alle studenten en docenten. Op dit moment is men echter bezig met een nieuw project, getiteld: *Hogeschool INHolland Digitaal Portfolio - Scripts en Systemen 2009 – 2010; welke toepassing matcht met welk systeem? Een keuzetraject met experimenten*. Dit leek ons interessant genoeg met met u te delen in dit hoofdstuk.

7.2 Inleiding

Projecten

Naar aanleiding van het Life Cycle Project (08-09) zijn er bij INHolland een reeks vervolprojecten geïnitieerd voor studiejaar 2009 – 2010. Een van die projecten is het project Content Management. Een deelproject daarvan is het project Digitaal Portfolio.

Hogeschool INHolland – beleidskaders 2009-2010

- *In het studiejaar 2009 – 2010 heeft Hogeschool INHolland één portfoliosysteem beschikbaar: het Winvision portfoliosysteem, versie 3.0.*
- *In het kader van de Bestuurlijke Agenda (BA) wordt gewerkt aan: portfolio evalueren en verbeteren.*
- *In het kader van het project Content Management wordt onderzocht welk portfolio-systeem het portfolio-gebruik van INHolland-onderwijs het best zal ondersteunen.*

Een digitaal portfolio is een digitale voorziening voor te onderscheiden portfolio functies van het leren zoals ontwikkeling, beoordeling en/of presentatie.

De opdracht van het deelproject Digitaal Portfolio is te onderzoeken welk portfolio-systeem het portfoliogebruik van INHolland-onderwijs het best zal ondersteunen. Een portfolio-systeem is een digitale voorziening die specifiek voor portfolio functies van leren is gebouwd of ingericht. Er zijn drie systemen die in het onderzoek worden meegenomen:

- het Winvision Portfolio dat al sinds september 2004 hét digitaal portfolio van de hogeschool is,
- het Blackboard portfolio dat onderdeel uitmaakt van het Blackboard Content System,
- MS SharePoint met specifieke portfolio-functionaliteiten.

SharePoint is een voorziening die al aanwezig is en bijvoorbeeld gebruikt wordt voor het Intranet en voor de MYSite omgeving waarvoor de dienst ICT verantwoordelijk is. Het Winvision portfolio is ook een SharePoint applicatie, maar het eigenaarschap ligt extern bij het bedrijf Winvision. De hogeschool gebruikt sinds 2004 instellingsbreed de elektronische leeromgeving (ELO) Blackboard. Nu wordt overwogen om deze ELO uit te breiden met het Content System van Blackboard. Aan dat Content System is een portfolio-omgeving gekoppeld. Het Content System met portfolio is uitsluitend als een testomgeving beschikbaar.

SharePoint zal beschikbaar blijven gezien de huidige toepassingen daarvan door de dienst ICT. Het Winvision Portfolio zal ook beschikbaar blijven: de onderhandelingen voor een nieuw contract zijn in een vergevorderd stadium. Of Blackboard CS beschikbaar zal komen, is afhankelijk van de adviezen van het project CS.

De grootste impact van het project betreft de keuze om al dan niet met Blackboard CS te gaan werken. En CS is te duur om alleen aan te schaffen voor het portfolio-deel. Dat is tenminste het beeld dat voortkomt uit de evaluatie van drie jaar Blackboard-CS gebruik aan de VU. Of het Blackboard portfolio beschikbaar zal komen is daarmee vooral afhankelijk zijn van de adviezen van het project CM. En voor als wordt besloten om het Blackboard CS aan te schaffen, dan is het interessant om te weten of het huidige INHolland baat heeft bij de beschikbaarheid van het Blackboard portfolio.

Komend studiejaar zal INHolland zo beschikken over twee of drie portfoliosystemen. We bouwen geen systeem, maar er zijn enkele systemen voorhanden waarvan telkens nieuwe versies verschijnen.

Context

De toepassing is verschillend bij verschillende opleidingen en teams en elk jaar komt men tot nieuwe (verbeterde) werkwijzen.

Aanpak

huidige toepassingen exact beschrijven. Niet alleen in functionaliteiten maar daar ook aan toevoegen hoe vaak het wordt gebruikt. Functionaliteit en toepassing uitgeschreven over de opleiding vormen samen een portfolio-script. We gaan deze scripts toepassen op de verschillende systemen. Daar waar dit functioneel kan (te beoordelen door het projectteam), gaan we elk toepassingscripts testen met docenten en studenten die al volgens dat script werken.

Resultaat:

overzicht welk systeem bij welk script past en waar het past aangevuld met de ervaring van één of twee docenten en enkele studenten.

Tijd:

experimenten in januari en februari. Eind februari is rapport en advies in concept af.

In dit document wordt eerst het begrip 'portfolio-script' uitgewerkt. Dan worden de actuele toepassingen van digitale portfolio's als scripts beschreven. Deze scripts worden vervolgens aangevuld door de beschrijving van enkele portfolio-toepassingen waarbij geen gebruik wordt gemaakt van een portfolio-systeem en worden tendensen beschreven van portfolio-gebruik aan de hogeschool. Dan worden scripts en systemen naast elkaar gezet: zijn er matches te verwachten? En over welke functies praten we dan? Ten slotte wordt een overzicht gegeven van de geplande experimenten.

7.3 INHolland portfolio scripts

Wat zijn scripts

Scripts zijn beschrijvingen van portfoliogebruik binnen een (portfolio-) systeem waarbij de volgende opbouw wordt gehanteerd:

- Code
- titel
- samenvatting
- kenmerken
- doel
- beschrijving portfoliogebruik
- resultaat
- gebaseerd op toepassing bij

De scripts zijn zo mogelijk volledig: alle handelingen (als het een overzichtelijk anatal is) worden in het script vermeld. Daarmee helpt het script om portfoliogebruik te demistificeren (expliciet te maken in kwaliteit en kwantiteit).

Kenmerken van scripts

Online mappen met bewijsstukken/content	Kun je mappen maken?
Online koppeling aan competenties	Wordt verwacht dat je plannen en taken metadateert (koppelt) aan competenties?
Online toetsing op competenties	Is er een assessment mogelijkheid, wat impliceert dat de student niets aan de beoordeling kan veranderen?
Online rapportages	Worden beoordelingen verwerkt in rapportages?
Online integratie met persoonlijk ontwikkelplan	Zit het POP in het portfolio en worden er koppelingen gemaakt naar taken en rapporten?

Online samenwerken met medestudenten en docenten	Bijvoorbeeld peerfeedback vragen
Processtappen in portfolio	Kunnen handelingen afgedwongen worden (bijvoorbeeld: 'geef jou een taak' in het Winvision portfolio als de student een product ter beoordeling voorlegt)
Vast stappenplan	Afhankelijk van wat in de praktijk plaatsvindt.
Gebruik van formulieren	Afhankelijk van wat in de praktijk plaatsvindt.
Gebruik van templates	Geeft het systeem deze mogelijkheid?

Beschreven scripts

De volgende scripts worden in 2009-2010 onderscheiden:

1. Studieloopbaanbegeleiding (sluit aan bij tabel-pilots in Winvision van 08-09 en bij Herijking SLB),
2. Eindassessment/diplomadossier (borging van eindniveau in fasetoetsing; sluit goed aan bij Backbone 2.0 en sluit aan bij Herijking SLB),
3. INHolland dossier (combinatie van 1 en 2)
4. Competentieontwikkeling
5. Samenwerking/sociaal netwerk: blogfolio
6. Gebruik van streaming video
7. Showcase (gebruik van MYsite).

Script van Jeroen Bottema is een variant op het slb-script. Scripts Diplomadossier en INHolland dossier zijn gemaakt op basis van tendensen en papieren praktijken, niet op basis van huidige toepassing in (portfolio-)systemen.

De scripts worden in de volgende paragraaf uitgewerkt.

7.4 Portfolio scripts 2009 – 2010

Code				
Titel	Diplomadossier			
Kenmerken	Kenmerk	Ja?	Toelichting	
	Online mappen met bewijsstukken/content	Ja		
	Online koppeling aan competenties	Nee	Gebeurt in format	
	Online toetsing op competenties	Nee		
	Online rapportages	Nee		
	Online integratie met persoonlijk ontwikkelplan	Nee		
	Online samenwerken met medestudenten en docenten	Nee	Gebeurt in gesprekken of mail	
	Processtappen in portfolio	Twee	Vastleggen van einddossier Migreren van einddossier	
	Vast stappenplan	Ja		
	Gebruik van formats	Ja	Voor reflectie en alg plan	
Doel	Toewerken naar een verantwoording van competenties op het niveau startbekwaam (eindniveau Bachelor)			
Beschrijving portfolio-gebruik	Wat	Stappen		DPF-handeling
	Laten zien aan docent	01	Jr. 2, per. 3	Alg. Plan - concept

	idem	02	Jr. 2, per. 4	Alg. Plan - def.
	idem	03	Jr. 3, per. 2	Reflectie dif. Minor Alg. Plan event. aanpassen
	idem	04	Jr. 3, per. 4	Reflectie dif. Minor en stage
	idem	06	Jr. 4, per. 2	Reflectie dif. Minor Alg. Plan event. aanpassen
	idem	07	Jr. 4, per. 3	Reflectie dif. Minor Einddossier in concept
	idem	08	Jr. 4, per. 4	Reflectie afstuderen Einddossier finaal concept
	Dossier 'vast- leggen'	09	Jr. 4, per. 4	Definitief einddossier ter beoorde- ling vastleggen
	Dossier migre- ren	10	Jr. 4, per. 5	Einddossier kopiëren naar eigen privé omgeving
Resultaat	Een assessmentdossier met reflectie op- en bewijsstukken van beheersing van het gehele competentieprofiel op het niveau startbekwaam (eindniveau Bachelor). Het dossier is onveranderbaar vastgelegd voor de opleiding. Het dossier is gemigreerd naar een privé omgeving van de student.			
Gebaseerd op toepas- sing bij:	xxx			

Code				
Titel	SLB-dossier			
Kenmerken	Kenmerk	Ja?	Toelichting	
	Online mappen met bewijsstuk- ken/content	Ja		
	Online koppeling aan compe- tenties	Nee		
	Online toetsing op competenties	Nee		
	Online rapportages	Nee		
	Online integratie met persoonlijk ontwikkelplan	Nee		
	Online samenwerken met me- destudenten en docenten	Nee		
	Processtappen in portfolio	Nee		
	Vast stappenplan	Ja		
	Gebruik van formats	Ja		
Doel	Ondersteuning van studieloopbaanbegeleiding			
Beschrijving portfolio- gebruik	Wat	Stappen	DPF-handeling	
	Laten zien aan docent	01	Jr.1, per. 1	Intake
	idem	02	Jr.1, per. 1	Reflectie/resultaten periode 1
	idem	03	Jr.1, per. 2	Reflectie/resultaten periode 2
	idem	04	Jr.1, per. 3	Reflectie/resultaten periode 3
	idem	05	Jr.1, per. 4	Reflectie/resultaten periode 1-4
idem	07	Jr.2, per. 5	Reflectie/resultaten periode 5	

	idem	08	Jr.2, per. 6	Reflectie/resultaten periode 6
	idem	09	Jr.2, per. 7	Reflectie/resultaten periode 7
	idem	10	Jr.2, per. 8	Reflectie/resultaten periode 1-8
Resultaat	Archief met resultaten en reflecties van de student (personal repository) dat is in te zien door de studieloopbaanbegeleider			
Gebaseerd op toepassing bij:	xxx			

Code	INH2009-03			
Titel	INHolland dossier			
Kenmerken	Kenmerk		Ja?	Toelichting
	Online mappen met bewijsstukken/content		Ja	
	Online koppeling aan competenties		Nee	
	Online toetsing op competenties		Nee	
	Online rapportages		Nee	
	Online integratie met persoonlijk ontwikkelplan		Nee	
	Online samenwerken met medestudenten en docenten		Nee	
	Processtappen in portfolio		Vijf	Vastleggen van intake dossier Vastleggen van prop.dossier Vastleggen van tussendossier Vastleggen van einddossier Migreren van einddossier
	Vast stappenplan		Ja	
	Gebruik van formats		Ja	
Doel	Het kunnen volgen van de ontwikkeling van de individuele student op basis van kwalitatief materiaal.			
Beschrijving portfolio-gebruik	Wat	Stappen	DPF-handeling	
	Laten zien aan docent	01	Jaar.1, per. 1	Intake-dossier maken
	Intakedossier vastleggen	02	Jaar.1, per. 1	Intake-dossier ter beoordeling vastleggen
	Laten zien aan docent	03	Jaar.1, per. 2	Reflectie/resultaten periode 2
	Idem	04	Jaar.1, per. 3	Reflectie/resultaten periode 3
	idem	05	Jaar.1, per. 4	Prop.dossier maken
	Prop.dossier vastleggen	06	Jaar.1, per. 4	Prop.dossier ter beoordeling vastleggen
	Laten zien aan docent	07	Jaar.2, per. 5	Reflectie/resultaten periode 5
	idem	08	Jaar.2, per. 6	Reflectie/resultaten periode 6
	idem	09	Jaar.2, per. 7	Alg. Plan - concept
	Laten zien aan docent	10	Jaar.2, per. 8	Alg. Plan - def.
	idem	11	Jaar 3, per. 9	Tussen dossier maken
Tussendossier	12	Jaar.3, per. 10	Reflectie dif. Minor	

	vastleggen			Alg. Plan event. aanpassen Tussen dossier ter beoordeling vastleggen
	Laten zien aan docent	13	Jaar.3, per. 12	Reflectie dif. Minor en stage Alg.Plan event. aanpassen
	idem	14	Jaar.4, per. 14	Reflectie dif. Minor Alg. Plan event. aanpassen
	idem	15	Jaar.4, per. 15	Reflectie dif. Minor Einddossier in concept
	idem	16	Jaar.4, per. 16	Reflectie afstuderen Einddossier finaal concept
	Einddossier vastleggen	17	Jaar.4, per. 16	Definitief einddossier ter beoordeling vastleggen
	Dossier migreren	18	Jaar.4, per. 17	Einddossier kopiëren naar eigen privé omgeving
Resultaat	Repository van Hogeschool INHolland met studentencontent ter bewijsvoering van in- door- en uitstroomniveau van haar studenten.			
Gebaseerd op toepassing bij:	Nog geen voorbeelden			

Code			
Titel	Competentieontwikkeling		
Kenmerken	Kenmerk	Ja?	Toelichting
	Online mappen met bewijsstukken/content	Ja	
	Online koppeling aan competenties	Ja	
	Online toetsing op competenties	Nee	?
	Online rapportages	Ja	
	Online integratie met persoonlijk ontwikkelplan	Ja	
	Online samenwerken met medestudenten en docenten	Ja	
	Processtappen in portfolio	Ja	Veel
	Vast stappenplan	Nee	Maar wel een vaste studieduur
	Gebruik van formats	Nee	Gebruik van het hele dpf-systeem
Doel	Cyclisch werken aan competentieontwikkeling om zo steeds beter te kunnen studeren (bewust, expliciet en gericht op outcomes).		
Beschrijving portfolio-gebruik	Wat	Stappen	DPF-handeling
	Laten zien aan docent	01 Elke periode	(Persoonlijk) Competentieprofiel invoeren. Persoonlijk plan maken met koppeling van taken aan competenties Resultaten (producten en reflecties) opnemen. (peer-)Feedback vragen Rapportages met de coach bespreken en

				Plan waar nodig aanpassen.
	idem	02	Elke periode	idem
	Vastleggen	03	De drie fa- semomenten	Vastleggen van bewijzen
	Migreren	04	Jr. 4, per. 5	Migreren van content naar privé omgeving
Resultaat	Studenten beheersen het principe van leren leren en gebruiken daarbij com- petenties als norm. Zij navigeren (plannen, kiezen) bewust en expliciet door hun studieomgeving waarbij effectiviteit en efficiency persoonlijke maatsta- ven zijn.			
Gebaseerd op toepas- sing bij:	xxx			

Code			
Titel	Blogfolio		
Samenvatting	Het Blogfolio is een tool om ontwikkeling te ondersteunen: op groei gericht. Het verband tussen CGO en competenties valt hiermee op zijn plaats. Daar- om wordt het Blogfolio altijd 'op-maat' gemaakt. Voor de opleiding en voor het cohort dat ermee gaat werken. Het portfolio is dan als een hulpmiddel: een begeleidingsmiddel voor de docent en een ondersteunende tool voor de student om naar een competentieniveau toe te werken. Blogfolio heeft daar- bij aspecten van Virtual Action Learning (VAL) in zich.		
Kenmerken	Kenmerk	Ja?	Toelichting
	Online mappen met bewijsstuk- ken/content	Ja	Per blog kunnen documenten verzameld worden rond één of meer competentie(s).
	Online koppeling aan compe- tenties	Ja	In competentie-wiki zelf in te vullen of als start-format
	Online toetsing op competenties	Nee	Wel informatie door feedback
	Geautomatiseerde online rap- portages	Nee	Het blog is een procesbeschrij- ving; dat is een vorm van rap- portereren
	Online integratie met persoonlijk ontwikkelplan	Nee	Wellicht in onderwijs
	Online samenwerken met me- destudenten en docenten	Ja	In blog
	Processtappen in portfolio	Nee	Wiki groeit gaandeweg; de stu- dent vult het portfolio en ande- ren kunnen reageren
	Vast stappenplan	Nee	Is aan de opleiding.
	Gebruik van formulieren	Nee	Gebruik van het hele Blogfolio
	Gebruik van templates	Ja	Het gehele Blogfolio. Hierbij wordt voor elk cohort een tem- plate gemaakt en beschikbaar gesteld.
Doel	Het doel is het adoptieproces bij opleidingen.		
Beschrijving portfolio- gebruik	Wat	Stappen	DPF-handeling
		01	Over te nemen van voorbeeld P&A

	02		
	03		
	04		
Resultaat	Tevredenheid over het gebruik.		
Gebaseerd op toepassing bij:	xxx		

Code				
Titel	Gebruik van streaming video			
Samenvatting	Variant van slb-dossier			
Kenmerken	Kenmerk	Ja?	Toelichting	
	Online mappen met bewijsstukken/content	Ja		
	Online koppeling aan competenties	Nee		
	Online toetsing op competenties	Nee		
	Online rapportages	Nee		
	Online integratie met persoonlijk ontwikkelplan	Nee		
	Online samenwerken met medestudenten en docenten	(Ja)	Er wordt de <u>mogelijkheid</u> aangeboden Peerfeedback te vragen.	
	Processtappen in portfolio	Nee		
	Vast stappenplan	Ja	Koppeling aan slb en met gebruik making van streaming video en SURFmedia	
	Gebruik van formats	Nee		
Doel				
Beschrijving portfolio-gebruik	Wat	Stappen		DPF-handeling
	Laten zien aan docent	01	Elke periode	
	idem	02	Elke periode	
	Vastleggen	03	De drie fasementen	
	Migreren	04	Jr. 4, per. 5	
Resultaat				
Gebaseerd op toepassing bij:	xxx			

Code			
Titel	Showcase		
Samenvatting	Gebruik maken van de mogelijkheden van MYsite om je als INHolland student te profileren. Mogelijkheden zijn verschillend: openbaar (in- en extern) of voor specifieke doelgroepen. De mogelijkheid van specifieke doelgroepen heeft meer portfolio-achtige eigenschappen maar wordt nog nauwelijks gebruikt.		
Kenmerken	Kenmerk	Ja?	Toelichting
	Online mappen met bewijsstukken/content	Ja	Content kan bestaan uit contactgegevens, een beschrijving van kwaliteiten of competenties, foto's et cetera.
	Online koppeling aan competenties	Nee	
	Online toetsing op competenties	Nee	
	Online rapportages	Nee	
	Online integratie met persoonlijk ontwikkelplan	Nee	
	Online samenwerken met medestudenten en docenten	Nee	
	Processtappen in portfolio	Nee	
	Vast stappenplan	Nee	
	Gebruik van formats	Ja	MYsite
Doel	Bijdrage aan digitale identiteit en met name gericht op profilering als student van Hogeschool INHolland		
Beschrijving portfolio-gebruik	Wat	Stappen	DPF-handeling
	Voor iedereen te zien	Geen	Plaatsen van informatie op MYsite door de student.
Resultaat	On-line profilering als INHolland student.		
Gebaseerd op toepassing bij:	xxx		

7.5 Andere voorbeelden van portfolio-gebruik bij INHolland

Buiten de in hoofdstuk drie beschreven voorbeelden van portfolio-gebruik in (portfolio-) systemen, zijn er nog meer portfoliotoepassingen bij de hogeschool.

School 6

Grootste gebruiker van portfolio's voor studenten. Gebruikt geen systeem en noemt het niet portfolio. Het werken met dossiers waarin competentieontwikkeling wordt bijgehouden is geïmplementeerd: alle studenten werken met competentiedossiers. En al ongeveer tien jaar lang. Al die tijd hét goede voorbeeld van portfolio-gebruik bij Hogeschool INHolland.

Opleiding E

Vorig jaar een van de pilots met het Winvision Portfolio. Conclusie van die pilot was niet positief: er was geen meerwaarde en bovendien was het onhandig in gebruik. Nu is de opleiding op eigen gelegenheid overgestapt naar een portfolio in de vorm van een powerpoint (ppt). Elke student neemt voor zijn slb-gesprek met de studieloopbaanbegeleider een usb-stick mee waarop een ppt staat met bijlagen. De ppt heeft een vast format van de opleiding. De eerste gebruikservaringen zijn positief.

Master X

Het papieren portfolio heeft de vorm van een grote multomap. Alle informatie zit erin. Kern zijn (voor het traject van anderhalf jaar) de tien formulieren met beoordelingen op competenties: vijf zelfbeoordelingen en vijf beoordelingen van de bedrijfsbegeleider (arts). Gaat al jaren naar tevredenheid. Behoeft aan een digitaal portfolio is er niet.

Cluster 3

Afstudeerportfolio in de vorm van een papieren reflectieverslag waarin de student zich spiegelt in het competentieprofiel van de opleiding, niveau startbekwaam. Nu nog zonder bijlagen met bewijzen maar met doorontwikkeling naar fasetoets is dit een te verwachten ontwikkeling.

7.6 Tendensen

Voor de toepassing van portfolio in het INHolland onderwijs zijn er een aantal tendensen die het gebruik kunnen beïnvloeden.

Fasetoetsen

INHolland heeft de keuze gemaakt om met fasetoetsen te gaan werken. Dat zijn integrale beoordelingsmomenten waarbij de student beoordeeld wordt op zijn ontwikkeling in de opleidingscompetenties. Bij het ontwerp van fasetoetsen wordt vaak gekozen om ook een portfolio in het beoordelingsinstrumentarium op te nemen. Nu zijn er enkele opleidingen die met fasetoetsen werken. De hogeschool heeft de ambitie om in 2012 bij alle opleidingen fasetoetsen toe te passen.

Tweede ronde van accreditatie

Vooruitlopend op de tweede ronde van accreditatie wordt door NVAO en VBI's steeds meer nadruk gelegd op de controle of gediplomeerden wel echt het eindniveau hebben gehaald. Opleidingen die net een accreditatietraject hebben afgerond of daar nu inzitten, hebben daar op gereageerd door van studenten een afstudeerportfolio te vragen. Nu nog vaak in de vorm van een reflectieverslag (zie paragraaf 8.5) maar met het perspectief om door te ontwikkelen naar een beoordelingsportfolio. Het zou dan overeenkomen met de derde fasetoets conform INHolland-beleid (zie fasetoetsen).

De schrik voorbij

Sinds de introductie van Backbone 1.0 zijn er enkele jaren geweest waarin opleidingen verplicht werden om met het portfoliosysteem van INHolland te werken terwijl dat systeem of niet werkte, of erg traag was en doorgaans niet aansloot bij de onderwijspraktijk. Er is toen veel *'badwill'* ontstaan: men loopt met een grote boog om alles heen wat aan portfolio riekt. Veel managers en adviseurs spreken nu wel eens uit dat we de term portfolio helemaal zouden moeten vervangen door een synoniem om zo de kwalijke bijmaak te omzeilen. Deze aversie lijkt over zijn hoogtepunt heen: er komen meer initiatieven om te onderzoeken of het gebruik van een portfolio in digitale vorm het onderwijs ten dienste kan staan.

7.7 Hogeschool INHolland: scripts en systemen

Uitgangspunten

Uitgangspunten voor de beschikbaarheid van portfoliofunctionaliteiten voor het INHolland onderwijs:

- Er zijn verschillende toepassingen van portfolio-functionaliteiten binnen INHolland en deze toepassingen ontwikkelen zich (veranderen) door de jaren heen, en dan vooral op basis van nieuwe inzichten en nieuwe ervaringen.
- Er zijn portfoliosystemen te koop; deze systemen ontwikkelen zich doorgaans 'autonoom' verder.
- Gevaagde portfoliofunctionaliteiten zijn (deels) te realiseren in specifieke portfoliosystemen, in standaardapplicaties van de INHolland omgeving en in voor INHolland studenten vrij beschikbare applicaties op internet.

De huidige toepassingen zijn beschreven voor:

- Toepassingen binnen portfoliosystemen als scripts,
- Toepassingen buiten portfoliosystemen.

Schema 1

De beschrijving van de scripts is onder meer gebaseerd op enkele kenmerken (zie ook paragraaf 8.4). In onderstaand overzicht zijn deze kenmerken voor alle scripts weergegeven. Duidelijk is dat de 'dossiers' overeenkomsten hebben en dat er sprake is van een viertal relatief goed te onderscheiden scripts: Dossier, Competentie-ontwikkeling, Blogfolio en Showcase.

Schema 1: overzicht kenmerken voor portfoliogebruik bij de INHolland dpf-scripts 09-10

Kenmerk\Script	SLB-dossier	SLB-doss. met video	Diploma-dossier	INHolland-dossier	Comp.-ontwikk.	Blogfolio	Show-case
Online mappen	X	X	X	X	X	X	X
Kopp. comp.					X	X	
Online toetsen							
Online rapp.					X		
Integr. POP					X		
Samenwerken					X	X	
Processtappen			2	5	Veel		
Vast stappenpl.	X	X	X	X			
Formulieren	X	X	X	X			
Templates						X	X
Video		X					

De portfoliofunctionaliteiten die nu gevraagd worden binnen INHolland zijn daarvan af te leiden. Daarnaast is het zo dat als er andere functionaliteiten beschikbaar zouden komen, deze wellicht ook gebruikt zouden worden: de 'technology-push'. Een voorbeeld daarvan wordt nu al expliciet genoemd: de mogelijkheid om een portfolio in te laten zien door een externe begeleider of beoordelaar.

Schema 2

Schema 2: overzicht kenmerken voor portfolio gebruik bij de INHolland dpf-systemen 09-10

Kenmerk\Script	Winvision	Blackboard CS	Bogfolio	MYsite
Online mappen	X	X	X	X
Kopp. comp.	X		X	
Online toetsen	X			
Online rapp.	X			
Integr. POP	X			
Samenwerken	X	O	X	
Processtappen	X			
Vast stappenpl.				
Formulieren				
Templates			X	X
Video				

Voor het kenmerk van 'vast stappenplan' is in schema 2 niets ingevuld omdat het afhankelijk is van de toepassing in het onderwijs. Maar eigenlijk zou je voor het Winvision-ontwerp hier ook een 'ja' kunnen invullen omdat het ontwerp van Winvision gebaseerd is op een workflow van plannen-doen-evalueren-rapporteren.

Schema 3

In onderstaand schema 3 worden per te onderscheiden script de functie-eisen aangegeven (zie beschrijvingen scripts). Daarvan af te leiden zijn de omschrijvingen van functionaliteiten. Uitgaande van de beschikbare portfoliosystemen is er een globale match te maken van scripts en systemen (zie bovenstaande overzichten 1 en 2).

Schema 3: match tussen scripts en systemen en bijbehorende functie-eisen

Script	Functie-eisen	Functionaliteiten	Sterke match met het systeemontwerp van:
Dossier	Content plaatsen Vastleggen van dossiers voor opleiding Migreren van dossier voor student Laten zien aan te selecteren anderen		Blackboard CS
Comp. Ontw.	Content plaatsen en organiseren Koppelen aan competenties Toetsen op competenties Online rapporteren Integratie met POP Vastleggen van products voor opleiding Migreren van products voor student Laten zien aan te selecteren anderen		Winvision
Blogfolio	Content plaatsen en organiseren Wiki Blog Reageren met comments Laten zien aan te selecteren anderen		SharePoint
Showcase	Content plaatsen en organiseren op intranet Voor iedereen te zien		SharePoint

Er is sprake van een sterke match tussen Blogfolio en SharePoint (niet vreemd want SharePoint is voor deze toepassing zo ingericht), tussen Competentieontwikkeling en Winvision en tussen Showcase en MYsite (template van Mysite is gebouwd voor showcase-achtige functies). En eigenlijk is er ook sprake van een match tussen Dossiers en Blackboard CS. En omdat de hogeschool voor de keuze staat om al dan niet met Blackboard CS te gaan werken, is het voor het project vooral interessant om na te gaan of de dossiers goed aansluiten bij de mogelijkheden die Blackboard CS biedt. En dit geldt ook voor de huidige niet-systeem gerelateerde toepassingen van portfolio binnen de hogeschool.

Verder is er een ontwikkeling dat steeds meer met free-software portfolio-functionaliteiten beschikbaar komen, ook voor INHolland studenten. Voorbeelden zijn: Office life workspace, SURFgroepen (beschikbaar tot...), Google Apps, Wordpress. In het project wordt globaal ook naar deze mogelijkheden gekeken.

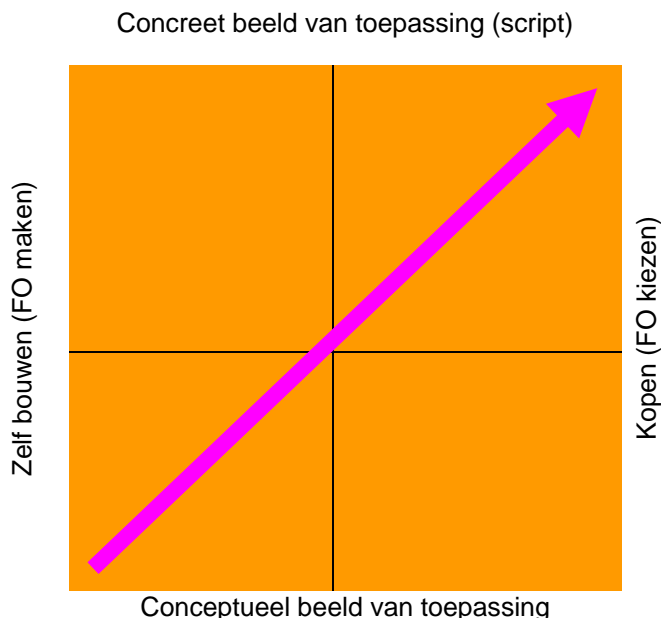
7.8 Functionaliteiten

In 2006 is besloten om niet meer zelf te bouwen aan een portfoliosysteem, maar om een bestaand systeem te kopen (Winvision). Daarmee is besloten om een set functionaliteiten te kopen. Voor Blackboard en voor Sharepoint is dat ook zo.

De functie-eisen zijn per script gegeven. Als experiment wordt nagegaan of dat efficiënt te realiseren is in de bestaande systemen. Daarbij kan een beroep worden gedaan op expertise van Blackboard (Bb) van Winvision en van Sharepoint (SP).

Als je zelf een portfoliosysteem bouwt en alleen een conceptueel beeld hebt van de toepassing, dan moet een functioneel ontwerp beschreven worden. Nu is er sprake van een bestaand systeem en een duidelijke vraag van gebruikers. Daarbij past een test op matching.

Zie onderstaande figuur: INHolland heeft sinds 2005 een ontwikkeling doorgemaakt van linksonder (zelf bouwen en FO beschrijven) naar rechtsboven (kopen en dat baseren op het FO van het ontwerp).

Opgemerkt moet worden dat de vraag naar portfolio divers is (relatief kleine groepen studenten) en jaarlijks aan wijzigingen onderhevig is (zie ook paragraaf 8.2). Onder deze omstandigheden is het erg duur om aanpassingen te laten maken aan bestaande systemen.

7.9 Experimenten

Bij de experimenten zal vooral worden gezocht naar een match: welk system geeft een goede ondersteuning van de specifieke vraag van de opleiding? Zoals al eerder aangegeven zijn in het kader van dit project de experimenten met het portfolio in Blackboard CS het meest relevant omdat de hogeschool nog voor de keuze staat of ze met Blackboard CS wil gaan werken.

Als we met enkele docenten een experiment gaan uitvoeren, zullen we zeker de variëteit aan te gebruiken systemen voorleggen. Maar de focus zal liggen op experimenten met systemen waar we een match verwachten (zie paragraaf 8.7).

Blackboard CS

Opleiding A	Werkt nu met alle eerste en tweedejaars in Winvision. Echte mappen opbouw met een matrix op de startpagina gebouwd. Past waarschijnlijk goed bij Blackboard CS.
School 1	Gebruikt het Winvision portfolio voor een zestigtal studenten. SLB-script met gebruik van streaming video in SURFmedia. Past waarschijnlijk goed bij Blackboard CS.
School 2	Werkt nog niet met portfolio, maar wil er wel Schoolbreed mee gaan werken. Eerste indruk is dat ze een SLB-script gaan volgen. Afspraak om aan experiment mee te doen. Afspraak staat voor eerste gesprek met docentengroep.
Opleiding B	Werkt nu met slb-script en matrix op startpagina in Winvision. Werken met een slb-script dat waarschijnlijk goed zal passen in Blackboard CS.
Cluster 3	Werken met afstudeerportfolio (diplomadossier-script) op papier. Hebben geen behoefte aan digitaal (werken ook niet met multimedia). Misschien is een experiment haalbaar?

Winvision

OpleidingC	Daar lijkt een match te liggen met Winvision. Op 17 december eerste experiment in versie 3.0. Er wordt een afspraak gemaakt voor experiment in versie 4.1 in januari.

Blogfolio

Opleiding D	Hier is geen experiment nodig: het is op maat gemaakt.
School 4	Volgen hoe het hier gaat: begeleiding is voorbereid.

MYsite

School 5	Nagaan bij of dit een mooi voorbeeld is.

Alternatieven

Office life workspace	Peter en David gaan aan de hand van de scripts na of deze systemen überhaupt een match kunnen geven.
SURFgroepen	Idem
Google Apps	idem
Wordpress	idem

7.10 Bronnen

2009	Eindrapportage portfolio-pilots 2008-2009 Eisen aan het portfoliosysteem
2006 09 05	Functional Requirements Digitaal Portfolio
2006 08 31	PID P32 Doorontwikkeling Digitaal Portfolio
2004 06 11	FO DPF INHOLLAND 2004 06 11

8 Lijst van auteurs

Hier vindt u een overzicht met namen van de auteurs. Voor contactpersonen is ook het e-mailadres weergegeven. U kunt bij vragen altijd met een van hen contact opnemen.

Rudi Clause	Hogeschool Avans	rlth.clause@avans.nl
Marion Keiren Marco Vleeming Peter Wassenaar	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	marion.keiren@han.nl
Monica Buijink Mirjam Aartsen	Hogeschool Saxion	m.j.buijink@saxion.nl
Marij Veugelers	Universiteit van Amsterdam	m.h.c.h.veugelers@uva.nl
Hans van Bergen	Hogeschool Utrecht	hans.vanbergen@hu.nl
Alex Kemps	Hogeschool INHolland	alex.kemps@inholland.nl